

DEMOKRATSKI CENTAR NOVE NADE

LOKALNA UPRAVA ZA KVALITET ŽIVOTA GRAĐANA

OPŠTINA PALE

IZVJEŠTAJ O KVALITETU ŽIVOTA

Projekat „Lokalna uprava za kvalitet života građana – faza 2” finansira Evropska unija
Stavovi izneseni u ovom dokumentu odgovornost su DC Nove nade i CCI, i ni u kom slučaju ne predstavljaju
stavove EU

Sadržaj

I UVOD	3
O Projektu.....	3
Pristup kvalitetu života	4
Pogled na evropsko mjerenje kvaliteta života	4
Metodologija	5
II KVALITET ŽIVOTA U OPŠTINI PALE PO SETOVIMA INDIKATORA	10
1. Ekonomska situacija	10
2. Stanovanje i lokalno okruženje.....	14
4. Struktura domaćinstva i odnosi u porodici.....	19
5. Zdravlje i zdravstvo.....	20
6. Infrastruktura	22
7. Životna sredina	23
8. Subjektivno bogatstvo	23
9. Uočeni kvalitet društva.....	25
III POREĐENJE MEĐU POSMATRANIM GRADOVIMA I OPŠTINAMA	33
1. Poređenje među posmatranim opštinama i gradovima po setovima indikatora objektivnog kvaliteta života.....	33
RANG LISTA OPŠTINA I GRADOVA PREMA OBJEKTIVNOM KVALITETU ŽIVOTA.....	40
2. Poređenje među posmatranim opštinama i gradovima po indikatorima subjektivnog kvaliteta života	41
RANG LISTA OPŠTINA I GRADOVA PREMA SUBJEKTIVNOM KVALITETU ŽIVOTA	44
IV ZAKLJUČAK.....	45
ANEKS I – izračunavanje vrijednosti setova indikatora za opštinu Pale	48
ANEKS 2 - Usporedne tabele subjektivnog i objektivnog kvaliteta života građana	53
ANEKS 3 – tabelarni pregled nekih od vrijednosti korišćenih za mjerenje kvaliteta života	55

Centri civilnih inicijativa (CCI) su krajem 2010. godine započeli projekat „Lokalna uprava za kvalitet života građana – faza 2“, finansiran od strane Evropske unije, koji predstavlja svojevrsan unaprijeđeni nastavak prve projektne faze koja je trajala u periodu 2008. – 2010. god. Osnovni cilj projekta je da se unaprijedi kvalitet života građana u onim segmentima koji su u cjelosti i djelimično u nadležnosti i odgovornosti lokalne uprave, ili lokalna uprava realno može uticati na njihovo unaprijeđenje. Projekat je pokrenut u 14 opština BiH koje su izabrane na osnovu utvrđenih kriterijuma koji uključuju različit stepen razvijenosti, urbanu i ruralnu orijentaciju, i teritorijalnu raznolikost¹.

Nadgledanjem rada lokalnih vlasti i kreiranjem baze podataka sa rezultatima nadgledanja uspostavlja se praksa nezavisnog praćenja rada lokalnih vlasti u kontekstu kvaliteta života građana, ali i stvara osnova za kontinuirano praćenje trendova u kvalitetu života građana.

Načelnici opština i lokalna administracija generalno treba da pokažu više menadžerskih sposobnosti i da ulože više napora da unaprijede kvalitet života običnog čovjeka, u svakom pogledu. U tom smislu, kroz ovaj Projekat provodi se niz aktivnosti u ciljnim opštinama, koje bi trebale rezultirati odgovornijim i transparentnijim radom lokalne uprave.

Ono što je posebno zanimljivo, dio aktivnosti biće usmjeren na pokretanje lokalnih kampanja, a u pravcu rješavanja problema na lokalnom nivou, koji budu identifikovani kroz pomenuti proces monitoringa lokalne uprave i kvaliteta života građana. U te kampanje biće uključeni građani i lokalne NVO, kojima će biti pružene i obuke da bi mogle nastaviti slične aktivnosti i nakon okončanja Projekta.

Pored navedenih aktivnosti, cilj je i revitalizovati neke stare i uspostaviti nove mehanizme učešća građana u javnom životu i procesu donošenja odluka, da bi se istovremeno povećala dvosmjerna komunikacija sa građanima, a ne samo jednosmjerna, kojom se građanima samo plasiraju već gotove odluke i informacije, bez traženja povratne informacije i mišljenja.

Projekat afirmiše direktno uključivanje građana između ostalog i kroz forume odgovornosti i budžetske fokus grupe. Na Forumima odgovornosti načelnici imaju priliku da javnosti prezentuju buduće planove i referišu šta su uradili tokom svog mandata, a građani imaju priliku da postave pitanja o aktuelnim problemima u svojoj zajednici.

Na budžetskim fokus grupama okupljaju se interesne skupine iz pojedinih oblasti gdje postoji određen problem, te se daju komentari na nacrt budžeta, u smislu izdvajanja neophodnih za rješenje određenog problema, ali se također evidentira postoje li mogućnosti da se npr. kroz donošenje ili izmjene javnih politika na lokalnom nivou sistemski riješe određeni problemi građana.

Obzirom da će se okončanim i ovim novim Projektom zaokružiti cjelokupan mandat aktuelnih lokalnih vlasti, ovaj i drugi izvještaji o kvalitetu života pomoći će građanima i pri donošenju odluke na narednim lokalnim izborima. Jedna od aktivnosti u tom periodu biće i praćenje

¹ Izabrane opštine su: Banja Luka, Tuzla, Novo Sarajevo, Mostar, Doboje, Pale, Foča, Trebinje, Bihać, Travnik, Široki Brijeg, Livno, Bijeljina i Zenica.

predizborne kampanje u ciljnim opštinama, odnosno realizacije obećanja datih u predizbornoj kampanji onih načelnika koji osvoje vlast na lokalnim izborima 2012. godine.

Pristup kvalitetu života

Kvalitet života je ključni koncept koji posljednjih godina ima sve veći značaj u području društvenih nauka. Zbog sveobuhvatne prirode, kvalitet života uzima u obzir objektivne uslove u kojima ljudi žive kao i subjektivnu ocjenu koju pojedinci donose o materijalnim sredstvima koja su im na raspolaganju zajedno sa njihovim stavovima prema društvu i perspektivom kvaliteta tog društva. Izučavanje kvaliteta života takođe nastoji da sakupi važne informacije i saznanja o raznim oblastima života kao i načinu na koji se ljudi ophode prema istima u vrijeme društvene promjene. Ovakav pristup omogućava značajan doprinos društvenoj politici, otkrivajući potrebe i manjkavosti brojnih područja kvaliteta života, i ističući nejednakost između društvenih grupa, što se može riješiti kroz ulaganja truda u društveni razvoj (MÆrginean, 2004).

Prednosti pristupa kvalitetu života (Fahez, Nolan and Whelan, 2003) leže u sljedećim karakteristikama koje su ključni dio pomenutog pristupa:

Kvalitet života se uglavnom usredsređuje na životne okolnosti pojedinaca tako što koristi mikro pristup. S ciljem rasvjetljavanja strukturalne pozadine, podaci se upotpunjuju informacijama koje se odnose na makro perspektivu stanja društva.

Kvalitet života je višedimenzijski koncept i obuhvata spektar životnih oblasti. Baš kao što se fokusira na opis i objašnjenja raznih oblasti života, ovaj pristup takođe istražuje vezu između oblasti kao što su: ekonomska situacija, zaposlenost, zdravlje i zdravstvena zaštita, porodica i domaćinstvo, obrazovanje i obuka, život u zajednici i društveno učešće.

Za mjerenje kvaliteta života koriste se obje vrste indikatora, subjektivni i objektivni. Na ovaj način dobija se objektivna slika uslova za život ali i subjektivna slika blagostanja i povrh toga, naglašava se veza između dva navedena aspekta. Svojevrsna karakteristika ovakvog pristupa je to što omogućava uvid u način na koji ljudi reaguju na objektivne okolnosti i kako se osjećaju povodom svojih života.

Pogled na evropsko mjerenje kvaliteta života

Prvo značajno istraživanje o kvalitetu života sprovedeno je 2003. godine u 28 država (25 država Evropske unije, dvije zemlje tada pristupnice - Bugarska i Rumunija, i zemlja kandidat – Turska). U svakoj državi je izabran reprezentativan uzorak ljudi. Oko 1.000 ljudi sa 18 i više godina je bilo ispitano u većini zemalja. Izuzetak su bile manje države – Kipar, Estonija, Luksemburg, Malta i Slovenija gdje je ispitano oko 600 građana.

Upitnici, sastavljeni od strane istraživačkog konzorcijuma, sadržavali su pitanja o raznim životnim oblastima sa naglaskom na zaposlenost i radne uslove, stanovanje, porodicu, društveno i političko učešće, kvalitet društva, te subjektivno bogatstvo. Prvu obradu podataka sproveo je Istraživački centar u Berlinu (WZB). Dodano je nekoliko makro

indikatora s ciljem pronalaženja i analiziranja veze između individualnih izvještaja (npr. primanja domaćinstva) i društvenog stanja cijele države (npr. BDP po glavi stanovnika).

Istraživanje o kvalitetu života predstavlja prvi pokušaj velikih razmjera da se istraži kvalitet života u širokom spektru država, naglašavajući izazove sa kojima se suočava EU u kontekstu proširenja.

Ovo istraživanje pružilo je jedinstvenu priliku poređenja kvaliteta života u evropskim državama prije i poslije pristupanja, budući da je novi talas evropskog istraživanja o kvalitetu života planiran za početak 2007, kada je novi broj zemalja već imao dovoljno „staža“ u Uniji. Istraživanje je stvorilo istinitu sliku objektivnih, kao i subjektivnih aspekata života u proširenoj EU. Ipak, postojala su i ograničenja u prikupljanju podataka. Iako uzorak od oko 1000 ispitanika po zemlji pruža generalni profil populacije, nije bio dovoljan za detaljnije analize podgrupa kao što su doseljenici ili samohrane porodice. Štaviše, široki spektar tema na koje se odnosi upitnik jeste veoma bitna karakteristika istraživanja, ali je ipak nedovoljan za neku dublju analizu pomenutih tema. Pojedini vidovi kvaliteta života su izmjereni mnogo manjim skupom indikatora nego što je inače potrebno u visoko specijalizovanim istraživanjima. Međutim, osnovni adut ovog istraživanja je što pruža uvid u glavne aspekte kvaliteta života, obuhvatajući oboje, objektivno i subjektivno gledište.

Upravo ovakav, i objektivni i subjektivni pristup, bio je uzor dizajniranju metodologije praćenja i mjerenja kvaliteta života u ciljnim opštinama u BiH.

U prvoj fazi Projekta CCI je u dva navrata objavio izvještaje o stanju kvaliteta života u ciljnim opštinama, međutim ključni nedostatak bio je nepostojanje sistema vrednovanja indikatora i pretvaranja svih dobijenih pokazatelja u numeričke pokazatelje kojima bi se u konačnici mogle rangirati opštine, odnosno kako bi im mogao biti dodijeljen indeks kvaliteta života. Iako su, radi različite veličine opština i broja stanovnika, svi pokazatelji pretvarani u vrijednosti u odnosu na broj stanovnika i procentne vrijednosti, bilo je moguće rangirati opštine samo prema jednom indikatoru, ali ne i u zbirnom rezultatu. Takođe, nedostajao je segment ličnog (ne)zadovoljstva građana pojedinim oblastima kvaliteta života.

Radi otklanjanja ovih problema i unaprjeđenja procesa praćenja kvaliteta života u ciljnim opštinama, u drugoj projektnoj fazi, CCI je pristupio Centru za kvalitet iz Kragujevca, sa zahtjevom za unaprjeđenje alata za mjerenje kvaliteta života. Tim Centra za kvalitet na čelu sa prof. dr Slavkom Arsovskim, kreirao je metodologiju mjerenja kvaliteta života, koja je u smislu setova indikatora koji su se posmatrali bila usklađena sa evropskom praksom mjerenja kvaliteta života. Metodologija se bazirala na prikupljanju podataka kroz anketni upitnik, i prikupljanju podataka od relevantnih institucija koje istima raspolažu (opštine, javne ustanove i preduzeća, zavodi za statistiku i zapošljavanje, itd.). Takođe, vrednovanje indikatora bilo je jednostavnim matematičkim formulama svedeno na indeksne vrijednosti, čime su se stvorile pretpostavke za jasnija poređenja dobijenih parametara, kako po horizontali tako i po vertikali, odnosno i među posmatranim opštinama, a i unutar jedne opštine tokom dužeg vremenskog perioda.

Primarni izvor informacija za jedan dio indikatora bili su razni zvanični dokumenti² koje su objavljivale lokalne uprave i druge institucije, korespodencija sa kontakt osobama u opštinama i javnim preduzećima koje su dostavljale odgovore na postavljena pitanja, zabilješke sa praćenja sjednica SO/OV, te drugi analitički izvještaji rađeni u proteklom periodu. Sekundarni izvor informacija bili su podaci objavljivani u medijima i internet prezentacijama lokalnih uprava i javnih preduzeća, te podaci zavoda za statistiku RS i FBiH, zavoda za zapošljavanje i entitetskih i kantonalnih MUP-ova.

Drugi dio podataka prikupljen je anketnim upitnikom koji je proizveo Centar za kvalitet, u saradnji sa CCI projektnim timom. Anketni upitnik sadržavao je ne samo ona pitanja koja su se odnosila na zadovoljstvo građana pojedinim oblastima kvaliteta života, nego i sva ona pitanja koja su trebala da posluže za indeksno izražavanje pojedinih indikatora, a do čijih vrijednosti nije bilo moguće doći direktnim putem. Npr, projektni tim ustanovio je da opštinske i druge službe ne raspolažu bitnim podacima (ni egzaktnim niti procjenom) kao što su struktura vlasništva i površina stambenog prostora, prihodi domaćinstva, procjena siromaštva, te niz drugih pokazatelja. Takođe, bitan podatak u ocjeni ekonomskog stanja ne postoji na lokalnom nivou, a to je bruto domaći proizvod (BDP), pa je za potrebe ovog izvještaja korišćena formula za procjenu BDP-a na opštinskom nivou preuzeta od Federalnog zavoda za razvoj.

Svi prikupljeni podaci softverski su obrađeni da bi iz njih bilo moguće izvesti numeričke pokazatelje u indeksnom formatu, po zahtjevu definisanog alata za mjerenje kvaliteta života.

Veličina uzorka stratifikovana je i kvotirana na osnovu procjene broja stanovnika ciljnih opština, a da bi se zadovoljio osnovni kriterijum da statistička greška bude manja od 10%. Svaka opština je jedan stratum, a stratumi nisu, kao što je to uobičajeno, u potpunosti proporcionalni veličini opštine nego su definisane kvote od 80 do 120 ispitanika, zavisno od veličine opštine/grada. Na taj način smo izbjegli da iz malih opština imamo suviše malo ispitanika i da zaključivanje i poređenje rezultata sa većim opštinama bude nepouzdan. Ukupno je anketiran 1.381 ispitanik u 14 ciljnih opština i gradova. Ključni princip bio je slučajni uzorak, uz poludirigovanu komponentu koja se ogledala kroz predefinisani odnos muškaraca i žena, te ruralnu i urbanu orijentaciju ispitanika.

Prikupljanje podataka iz institucija vršeno je krajem 2012. i početkom 2013. godine, a kao referentna datumska tačka korišćen je 31.12.2012. godine, za one podatke koji se izražavaju i dostupni su jednom godišnje ili jednom u 6 mjeseci. Dio podataka prikupljen anketnim istraživanjem proveden je u aprilu 2013. godine. Međutim, veoma značajan dio podataka i informacija bitnih za narativni dio izvještaja o kvalitetu života građana i rada lokalne uprave prikupljan je tokom cijele 2012. godine kroz kontinuirano praćenje rada lokalnih vlasti i društvenih dešavanja na području ciljnih gradova i opština.

d) Uočeni problemi u

Problemi u radu tokom prikupljanja podataka, istraživanja i izrade izvještaja bili su raznoliki. Sporost dostavljanja nekih traženih informacija, dostavljanje nepreciznih, uopštenih ili

² " c " " " c" c "" c " c c" " c " c " c " c " c ""
druge studije

netačnih informacija, čak i skrivanje informacija, različiti podaci iz različitih izvora po istom parametru, te maglovite i neprecizne stavke u budžetima opština, bile su osnovne prepreke. Iako je projektni tim veliki napor uložio za jasno definisanje anketnog upitnika, te isti uspješno testirao na području opštine Bijeljina, uočen je niz problema tokom provođenja ankete. Različita percepcija pojmova korišćenih pri ispitivanju, ali i drugi praktični problemi pratili su istraživače u njihovom radu, što je tražilo dodatni vremenski angažman i napor u adekvatnim pojašnjenjima upita koji su se postavljali. Razlika između kvaliteta vode i kvaliteta sistema vodosnabdijevanja, razlika u razumijevanju pitanja vezanih za zadovoljstvo infrastrukturom u smislu da li je ispitanik koji odgovara korisnik određene oblasti infrastrukture, ili kao neko ko nije korisnik (npr grijanje, gradski vodovod) može dati odgovor na postavljeno pitanje, samo su neke od prepreka na koje se nailazilo. Slično je bilo i sa razumijevanjem ispitanika ocjene kvaliteta centralnog grijanja, pa smo u sredinama gdje ne postoji sistem (daljinskog) centralnog grijanja putem centralne toplane, ipak dobijali odgovore o njegovom kvalitetu, kao što je slučaj u Širokom Brijegu, Trebinju, Mostaru i Bihaću. Ustanovljeno je da su u ovim slučajevima ispitanici pojam centralnog grijanja percipirali kao sopstveno centralno grijanje koje imaju instalirano u svom domaćinstvu. Procenat odbijanja ispitanika da učestvuju u anketi kretao se od 10% pa čak i do 40%. Zanimljiv broj ispitanika odustao je tokom samog ispitivanja. Međutim, relativno je veliki broj odgovora „ne znam“ i „odbija“ na pojedina pitanja, obično kod onih pitanja gdje ispitanici u stvari nisu konzumenti pojedine oblasti društvenog života, npr kultura, sport, kvalitet komunikacije lokalne uprave i građana, ili gdje je trebalo odgovoriti na tzv. osjetljiva pitanja kao što su mjesečna primanja domaćinstva, da li j domaćinstvo bilo u dugu, i sl. Pored toga, za pouzdaniji analitički prikaz potrebno je bilo uzeti u obzir i različite nadležnosti koje imaju lokalne uprave u RS i FBiH, obzirom na postojanje srednjeg nivoa vlasti u FBiH.

A – Najprije su definisane dimenzije kvaliteta života:

1. Ekonomski aspekt
2. Socijalni aspekt
3. Aspekt životne sredine
4. Aspekt naučnog i tehnološkog razvoja

Vrednovanje kvaliteta života u opštinama urađeno je sa prve tri dimenzije³.

B – Definisanje setova indikatora po dimenzijama kvaliteta života

Kreirana je prosta tabela sa definisanjem ranga i vrijednosti setova indikatora objektivnog kvaliteta života. Rangovi za setove indikatora su određeni na osnovu istraživanja i dobre prakse drugih, pre svega, razvijenih zemalja (EU, SAD, Engleska i Novi Zeland)

Maksimalna vrijednost indeksa objektivnog kvaliteta života je 80, jer se ocjena pojedinačnih indikatora svodila na raspon od 1 do 10, a time i setova indikatora svođenjem na vrijednost 10. Rang seta indikatora daje konkretan uticaj tog seta na indeks kvaliteta života (dato u zadnjoj koloni setova indikatora (na primer $14,4 \cdot x/50$). Takođe, moguće je za maksimalnu vrijednost indeksa kvaliteta života uzeti i 1 (kakvi se prikazi uglavnom daju kod mjerenja kvaliteta života za države po nekim postojećim metodologijama), a to se dobija preko

³ Aspekt naučnog i tehnološkog razvoja u potpunosti je izostavljen iz istraživanja, obzirom da je doprinos lokalnih zajednica u BiH minimalan i zanemarljiv kada je u pitanju ova oblast

jednostavne proporcije $1 \cdot y/80$, gde je y izračunata vrijednost kvaliteta života za neku nižu jedinicu posmatranja, u našem slučaju za opštinu.

C – Izračunavanje vrijednosti setova indikatora

(1) Prvo su definisani indikatori koji ulaze u svaki set indikatora. Indikatori unutar jednog seta mogu da budu izlistani u većem ili manjem broju, zavisno od različitih faktora, prvenstveno dostupnosti potrebnih podataka za njihovo izračunavanje, ali i realnih raspoloživih resursa i kapaciteta koji diktiraju do koje mjere je moguće ići u dubinu svakog seta indikatora.

(2) Pribavljanje informacija za svaki pojedinačni indikator vršeno je u obliku podobnom za numeričko izražavanje. Dio informacija dobijen je u kvantitativnim, a dio u kvalitativnim iskazima.

(3) Uređivanje vrijednosti indikatora da budu pogodni za ekspertske ocjenjivanje i statističku obradu.

(4) Statistička obrada dobijenih podataka i informacija

(5) Dodjeljivanje numeričkih za dobijene kvantitativne vrijednosti (od 1 do 10) i utvrđivanje prosječne vrijednosti ocjene za svaku opštinu pojedinačno.

(6) Dodjeljivanje rangova i vrijednosti za svaki kvalitativni iskaz (primjer u tabeli)

Subjektivno ekonomsko naprezanje	Veoma lako	Lako	Prilično lako	Sa poteškoćama	Teško	Sa velikim teškoćama
Rang/vrijednost	10	8,2	6,4	4,6	2,8	1

Nakon dodjeljivanja vrijednosti, izračunata je ocjena za svaki indikator pojedinačno, i samu opštinu.

Maksimalna vrijednost za svaki indikator je 10, minimalna 1.

Dobijene vrijednosti indikatora se svode na vrijednost 10, a preko jednostavnog odnosa datog u svim tabelama setova indikatora (zavisno od broja indikatora za svaki set: npr – $9,6 \cdot x/30$; $13,6 \cdot x/40$; itd, pogledati Aneks 1.)

D – dobijanje indeksa objektivnog kvaliteta života

Indeks kvaliteta života se dobija prostim zbirom dobijenih vrijednosti setova indikatora i može da iznese maksimalno 80 poena za opštinu. Kao što je ranije pojašnjeno, ovo se može svesti na skalu od 0 do 1.

E – indeks subjektivnog kvaliteta života

Subjektivni indeks kvaliteta života temelji se na kvantitativnim ocjenama zadovoljstva ispitanika pojedinim komponentama kvaliteta života, na skali od 1 do 10. Maksimalna ukupna vrijednost indeksa subjektivnog kvaliteta života je 30, a princip izračunavanja je isti kao i za objektivni indeks kvaliteta života.

Osnovni podaci o opštini Pale

Opština Pale nalazi se u jugoistočnom dijelu RS i BiH i jedna je od opština koje ulaze u sastav Grada Istočno Sarajevo. Prostire se na 555 km². Pretežan dio opštine čini šumsko zemljište, 64%. Dejtonskim mirovnim sporazumom dio opštine sa mjesnim zajednicama Prača i Renovica pripao je novoformiranoj opštini Pale-Prača u FBiH. Prema popisu iz 1991. u opštini Pale je iste godine bilo 16.355 stanovnika od kojih su 68,9 % bili Srbi, 26,7 % Bošnjaci, 0,8% Hrvati, 2,4% stanovništva se izjavilo kao Jugosloveni i ostatak od 1,1 % su sačinjavali ostali i neopredjeljeni.

Procjenjuje se da na području opštine Pale živi 26.182 stanovnika u sedam mjesnih zajednica: Prača, Podgrab, Koran, Pale, Jasik, Brezovice i Mokro, sa 63 naselja. Nakon izbora sastav i broj odbornika pojedinih partija u SO Pale se promijenio.

Najveći broj glasova osvojio je SDS, 2.560 ili 23,00% i ima 7 odbornika, SNSD 2.123 glasa ili 19,08% koji ima 5 odbornika, zatim PDP sa osvojenih 2.137 glasova ili 19,20% isto tako ima 5 odbornika. Pokret za naš Grad dobio je 610 glasova ili 5.48% i ima 2 odbornika, NDS je osvojila 667 glasova ili 5,99% i ima 2 odbornika, SRS V.Šešelj osvojila je 439 glasa ili 3.94% i ima 1 odbornika, DNS je dobio 415 glasova ili 3,73% i ima 1 odbornika, SRSRS je osvojila 267 glasova ili 3% i takođe ima 1 odbornika, kao i SzDS koji je osvojio 546 glasova 4,91%), i ima 1 odbornika, SP 490 glasova, 4,40 % i imaju 1 odbornika. Skupštinsku većinu čini 16 odbornika, od kojih sedam SDS-a, pet PDP-a, dva NDS-a i po jedan iz SP i SRS Dr Vojislav Šešelj.

Za predsjednika lokalnog parlamenta ponovo je izabran Miroslav Brčkalo, a i na mjesto potpredsjednika Skupštine imenovan je Siniša Lasica iz NDS-a koji i do sada obavljao ovu funkciju. Novoimenovani odbornici su za zamjenika načelnika opštine Pale ponovo izabrali Nenada Vukovića iz PDP-a.

Za vršioca dužnosti sekretara ponovo je izabrana Jelena Zlikovac, a za vršioca dužnosti Odjeljenja za opštu upravu izabrana je Slavica Batinić, za privredu i društvene djelatnosti Miloš Jovanović, za finansije Novka Vujičić, a za prostorno uređenje Mladen Čeremidžić.

Za načelnika opštine izabran je Miodrag Kovačević kandidat „Zajedno za Pale -SDS-PDP-NDS-SNS-SRS RS“ sa osvojenih 5291 glasova ili 47,65%.

II KVALITET ŽIVOTA U OPŠTINI PALE PO SETOVIMA IN

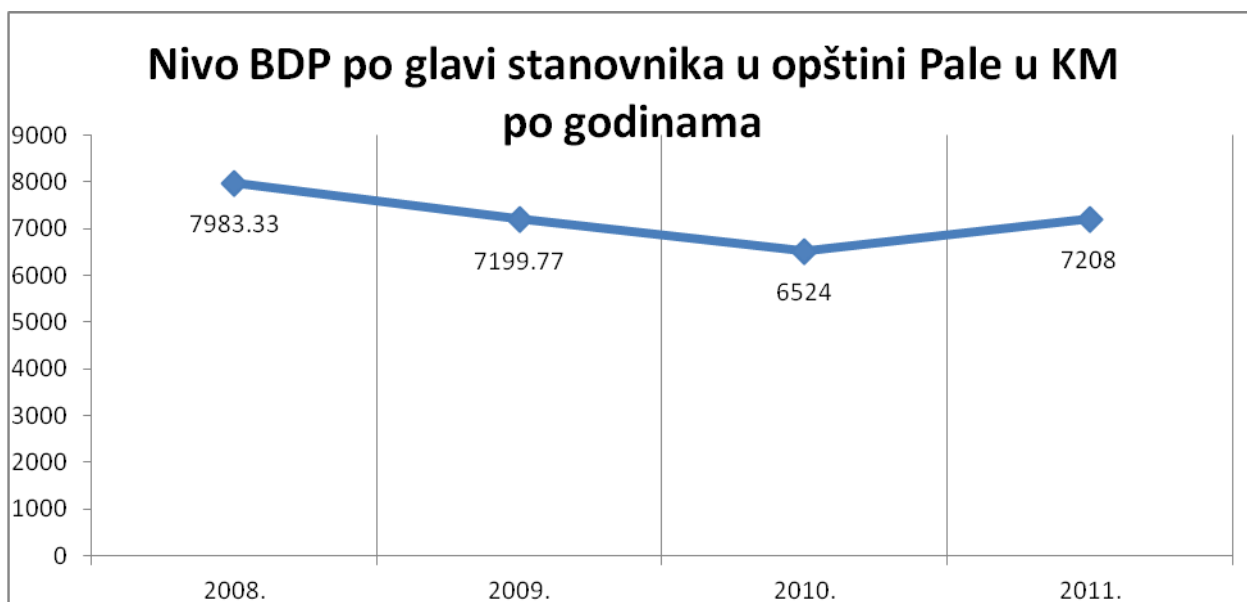
BUDŽET OPŠTINE PALE

10.077.204 KM	10.940.933 KM	10.594.200 KM	9.055.251 KM	8.450.297 KM
Izvršenje 2011.		Izvršenje 2012		
11.159.269 KM	9.926.230 KM	10.406.652 KM	9.349.233 KM	

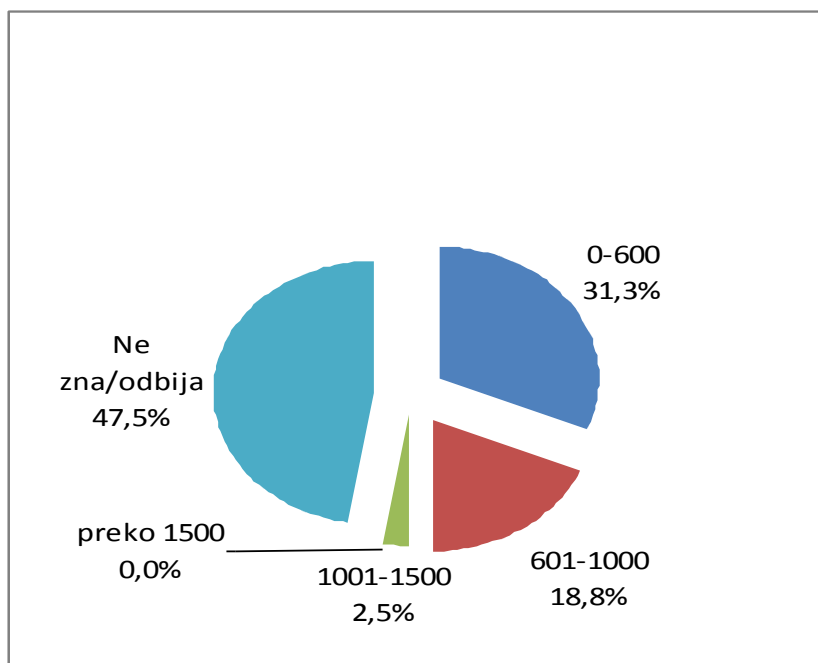
Skupština opštine Pale usvojila je u decembru 2012. budžet za 2013. godinu u iznosu od 9,3 miliona KM, od čega poreski prihodi iznose oko 5,6 miliona KM, a neporeski oko 2,8 miliona KM. Ovaj budžet je sanacioni jer je iz 2012. preneseno 1,5 miliona KM troškova za sportsku dvoranu koja je završena, ali su ostali pojedini izdaci koji se moraju pokriti iz ovogodišnjeg budžeta, kao i rate za kredit. Prilikom planiranja budžeta, u saglasnosti sa Vladom Republike Srpske, umanjena su sredstva od PDV-a za 510.000 KM.

Smanjena su sredstva za boračke i socijalne kategorije, a može se očekivati pribjegavanje načelnika sredstvima budžetske rezerve za ovu namjenu. Plate opštinskih funkcionera umanjene su za 20 odsto, načelnika odjeljenja i savjetnika u kabinetu načelnika za pet odsto i radnika u administrativnoj službi za tri odsto.

Ukupan BDP opštine Pale u 2011. godini bio je 188.716.051 KM, BDP po glavi stanovnika iznosi 7.208 KM. Posmatrajući period od posljednje dvije dostupne godine, BDP je bio u blagom porastu, ali gledajući duži vremenski period i dalje ispod nivoa u odnosu na npr. 2008. godinu.

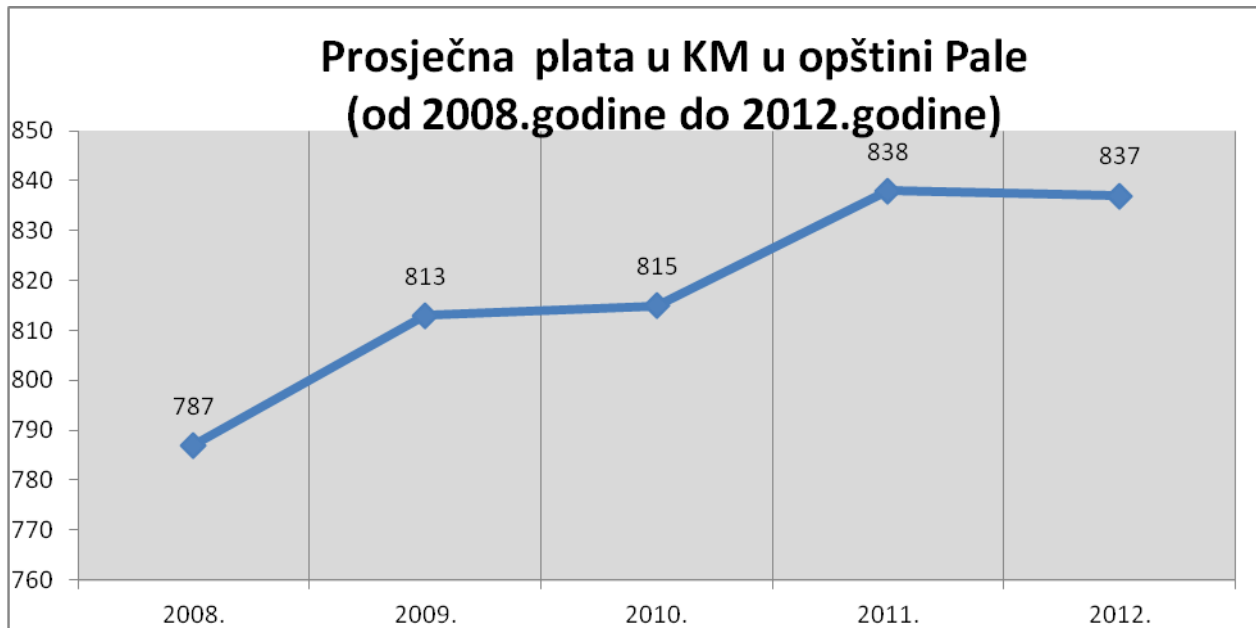

Lokalne i druge institucije i agencije nemaju podatke o prosječnim primanjima domaćinstva, pa je odgovor na to pitanje potražen od ispitanika sa područja opštine Pale. Iz grafikona ispod, koja pokazuje mjesečna primanja po domaćinstvu, vidljiva je i ekonomska situacija u opštini Pale. Prema rezultatima anekete, prosječna primanja domaćinstva opštine Pale su 563.57 KM. Više od 30% ispitanika reklo je da ima primanja manja od 600 KM. Indikativno je i to da preko 45% ispitanika ne zna ili je odbilo da kaže kolika primanja njihovo domaćinstvo ostvaruje po bilo kom osnovu.

Prosječna plata u opštini Pale u 2012. godini iznosila je 837 KM, i u istom je nivou kao i 2011. godine. Dok se prosječna neto plata u Palama za 5 godina povećala za 50 KM, iznos sindikalne

potrošačke korpe se u odnosu na 2008. godinu povećao za 190 KM, odnosno sa 1.624 KM na 1.814 KM, što znači da se kupovna moć stanovnika Pala znatno smanjila u proteklih 5 godina.

Nivo siromaštva

Nivo siromaštva se prema primijenjenoj metodologiji u istraživanju i pojednostavljenoj formi predstavlja kao procenat domaćinstva čiji su mjesečni prihodi ispod 60% od prosječnih mjesečnih primanja po domaćinstvu u BiH, odnosno ispod 570 KM. Mjesečna primanja domaćinstva, ispitanika u opštini Pale su 563.57.

Takvih domaćinstava u opštini Pale prema rezultatima istraživanja ima 31,3%, i gledano među 14 ostalih opština i gradova, Pale su se pozicionirale u donjem dijelu ljestvice.

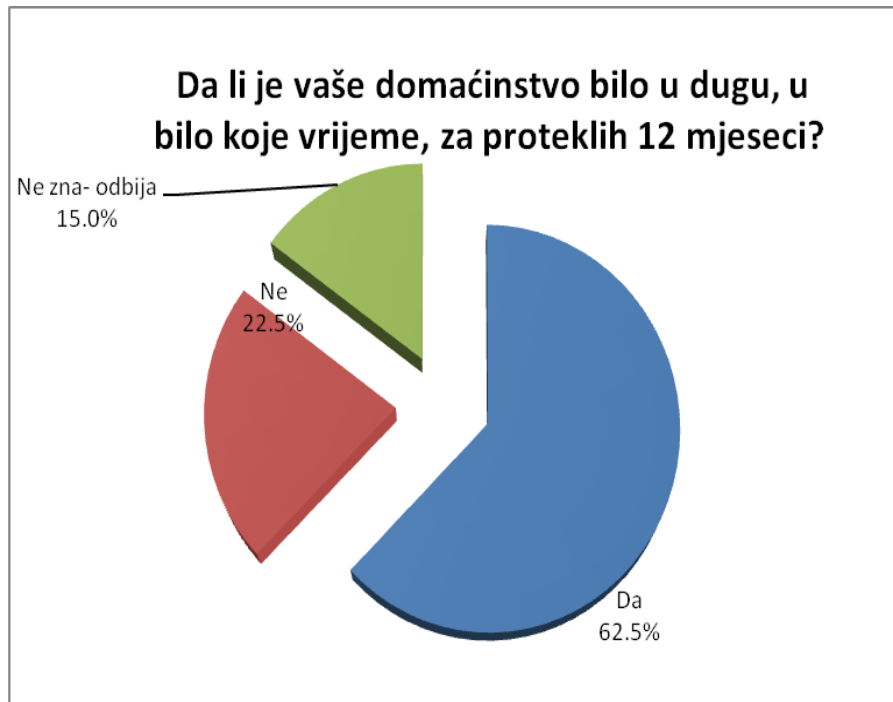
Prava iz oblasti socijalne zaštite građani sa područja opštine Pale ostvaruju putem javne ustanove Centar za socijalni rad, čiji se broj korisnika povećava zbog prisutne nezaposlenosti, socijalnog raslojavanja društva, dezorganizacije i disfunkcije porodice, porasta broja lica sa zdravstvenim problemima, prisustva socijalno patoloških pojava. Centar za socijalni rad pruža pomoć za 180 stalnih korisnika tuđe njege i pomoći, 50 je korisnika novčane pomoći, za 9 korisnika se plaća smještaj u ustanove socijalne zaštite, za 20 korisnika plaćaju zdravstveno osiguranje, za 1 pomoć u kući, za 1 smještaj djeteta u srodničku porodicu. Iz budžeta opštine za Centar za socijalni rad u 2012. god. izdvojeno je 555,999 KM ,što je više u odnosu na 2011 god za 72.601 KM.

U Palama nema Javne kuhinje, a potreba za njenim osnivanjem postoji.

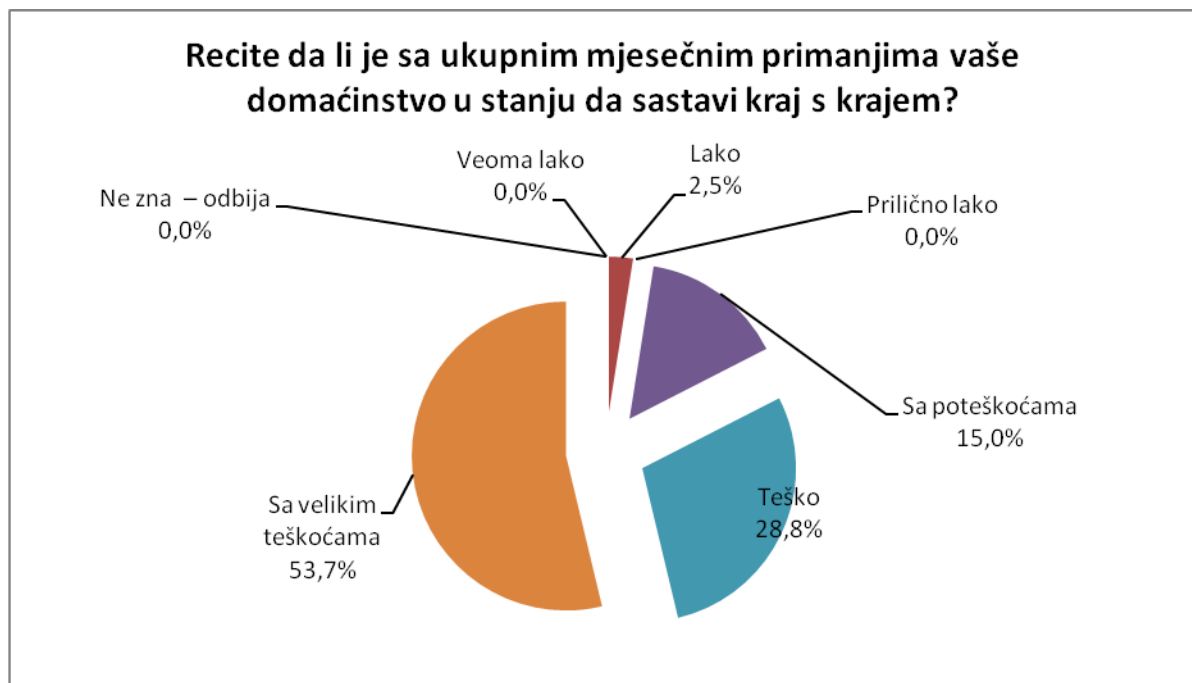
1.3. Dugovi domaćinstva

Na pitanje da li je vaše domaćinstvo u proteklih godinu dana bilo u dugu, a u smislu plaćanja računa bilo koje vrste, skoro dvije trećine ispitanika odgovorilo je da jeste. Prema

ovom parametru, opština Pale je na posljednjem mjestu među 14 posmatranih opština. Distribucija odgovora vidljiva je iz grafikona koji slijedi.

Teškoće domaćinstava da sastave kraj s krajem

Na tipično pitanje u vezi sastavljanja „kraja s krajem“, vidljivo je da 97,5% ispitanika sa područja opštine Pale imaju problem kako da sa raspoloživim primanjima domaćinstva sastavi kraj sa krajem. Od toga čak više od polovine ima velikih teškoća da izdrži do kraja

mjeseca sa svojim mjesečnim primanjima. Preciznija distribucija odgovora vidljiva je iz grafikona.

i u opštini

U istraživanju ispitanicima je ponuđeno da među sljedećim oblastima izaberu 3 koji bi trebali biti ključni prioriteti lokalne uprave: putna infrastruktura, projekti podsticaja zapošljavanju, socijalna zaštita, zdravstvena zaštita, unapređenje komunalnih usluga, uređenje zelenih površina i rekreativnih kapaciteta, ulaganja u sportsku infrastrukturu i razvoj sporta. Prema mišljenju ispitanika tri najvažnija pitanja kojima opština treba da da prioritet su:

- Projekti podsticaja zapošljavanju
- Socijalna zastita
- Zdravstvena zaštita

Zanimljivo je da je čak 100% ispitanika pomenulo projekte koji podstiču zapošljavanje, što na najbolji način ilustruje i tešku ekonomsku situaciju u opštini i problem nezaposlenosti.

2. Stanovanje i lokalno okruženje

2.1. Vlasnička struktura

Prema rezultatima ankete u opštini Pale veliki broj ispitanika posjeduje stambenu imovinu u vlasništvu, njih 85%. S obzirom na visok procenat onih koji žive u kući/stanu koja je u njihovom vlasništvu, može se doći do zaključka da je kvalitet života u kontekstu vlasništva nad stambenim prostorim i rješavanja pitanja „krova nad glavom“ na dobrom nivou. Iako vlasništvo nad nekretninama ne mora da znači i veći kvalitet života, ipak ljudima donosi određenu sigurnost i lično zadovoljstvo i sreću, što utiče i na kvalitet života. Na tržištu u Palama postoji dovoljan broj stanova za prodaju, i njihova cijena je u prosjeku oko 1.250 KM/m².

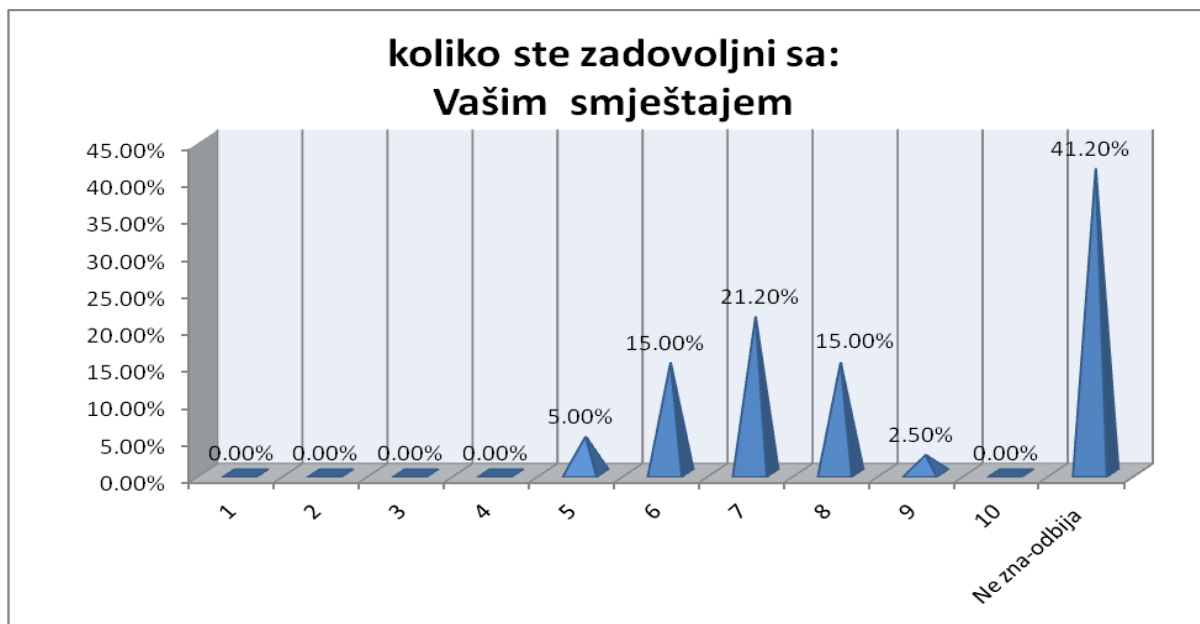
2.2. Životni prostor

Kolika je površina stambenog prostora u kome živite

						više	
0.0%	11.2%	56.2%	11.2%	6.2%	0.0%	0.0%	15.0%

Prema rezultatima ankete, više od polovine ispitanika zivi u stanu velicine od 51 do 70 m². Prosječna površina kuće/stana u kvadratnim metrima po domaćinstvu u opštini Pale iznosi 67.04 m², a prosječan broj članova domaćinstva je 3,4.

Prosječna ocjena koju su ispitanici dali u opštini Pale na pitanje: Koliko ste zadovoljni vašim smještajem (od 1 do 10) U opštini Pale je 6,91, i u odnosu na ostale posmatrane opštine nalazi se na 7 mjestu u ovoj oblasti. Distribucija ocjena data je u grafikonu koji slijedi.

3. Obrazovanje, zaposlenje i vještine

a) Zaposlenost

Broj zaposlenih na području opštini Pale zaključno sa 31.12.2012. godine iznosio je 5.096. Uporedimo li to sa brojem stanovnika, dobijamo da na jednu zaposlenu osobu dolazi 5,1 stanovnika, što prema ovom parametru Pale svrstava na sredinu ljestvice među 14

iz budžeta. Veliki broj malih trgovina je zatvoren, i ima puno praznih poslovnih prostora za izdavanje.

Odbornici Skupštine opštine Pale usvojili su Program usmjeravanja sredstava za podsticaj razvoja na području opštine, kojim je za ove namjene u budžetu planirano 102.000 KM, što je na istom nivou kao i prethodne godine. Ova sredstva su prvenstveno namijenjena za podsticaj poljoprivrede, prije svega, stočnog fonda⁴.

U sklopu aktivnosti Razvojnog područja Jahorina koji implementira međunarodna organizacija World Vision International u Bosni i Hercegovini na području opština Goražde, Pale i Pale-Prača implementiraju se aktivnosti na razvoju poljoprivrede i unaprijeđenju stanja poljoprivrednih aktivnosti.

Business Innovation Programs (BIP) je neprofitna fondacija iz Norveške čija je misija usmjerena ka stvaranju novih radnih mjesta i podršci stručnjacima koji se bave ekonomskim razvojem u svojim zajednicama. Aktivnosti BIP-a se zasnivaju na principima tržišne ekonomije i oslanjaju se na prenošenje dobrih preduzetničkih praksi. Njihov rad je predstavljen i u opštini Pale.

Rukovodstvo opštine Pale je organizovalo sastanak sa predstavnicima njemačke grupacije "MCP – Munich Capital Partners", o mogućim vidovima saradnje sa opštinom Pale. Inače, fokus djelovanja ove partnerske grupacije su industrijski sektori, energija, nekretnine, infrastruktura i prirodni resursi.

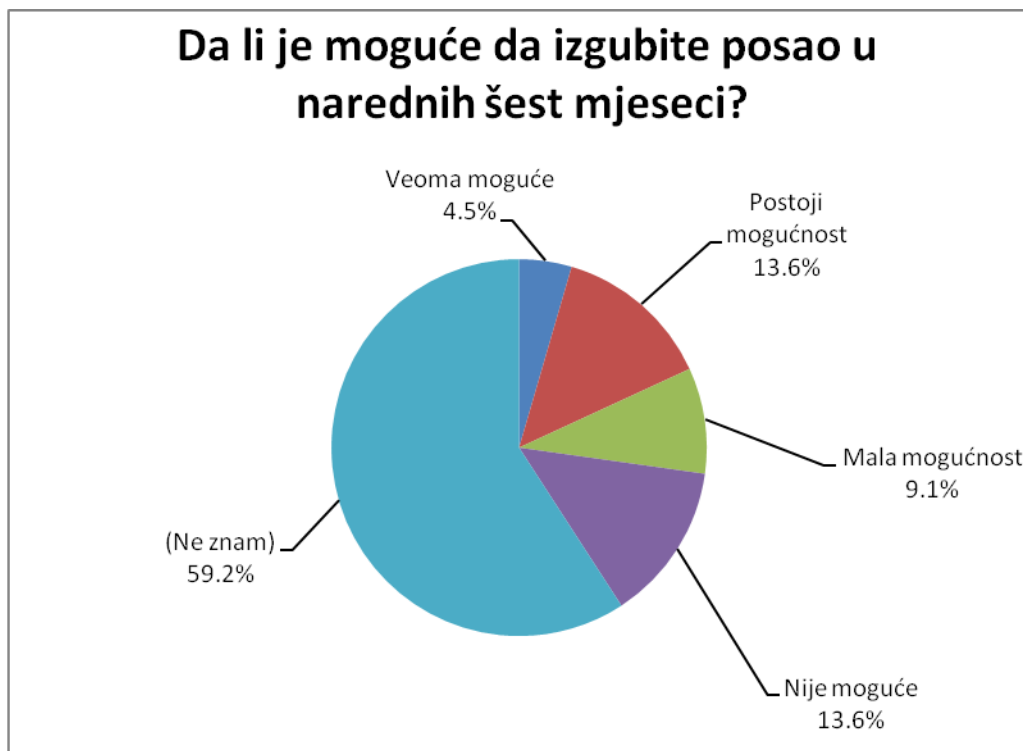
b) Nezaposlenost

Broj nezaposlenih lica koji aktivno traže posao prema podacima Zavoda za zapošljavanje Pale sa 31.12.2012. godine 3.539 lica, što znači da je 13,5% od ukupnog broja stanovnika nezaposleno i aktivno traži posao. Broj nezaposlenih i dalje ima blagi trend porasta u odnosu na period od godinu dana ranije, što je još izraženije ako se posmatra posljednjih 4-5 godina.

3.2. Uočena sigurnost posla

Preko jedne četvrtine ispitanika koji su zaposleni kaže da postoji veća ili manja mogućnost da izgube posao u narednih 6 mjeseci. Više od polovine ispitanika, skoro 59,1%, na ovo pitanje odgovorio je sa „ne znam“, što dodatno govori o stepenu neizvjesnosti kada je u pitanju stabilnost zaposlenja i zadržavanja trenutnog posla. Preciznija distribucija odgovora data je u grafikonu koji slijedi.

⁴ navod Predsjednika Skupštine opštine Pale Miroslava Brčkala

3.3. Obrazovanje i vještine

Na području opštine Pale egzistiraju dvije predškolske ustanove Dječiji centar Bubamara i privatni vrtić „Cvrčak“, koji je otvoren u 2009. godini. Osnovnu školu „Pale“- trenutno pohađa 920 učenika, a školu „Srbija“ na Palama pohađa 826 učenika, podijeljenih u dvije smijene. U prvi razred školske 2012/2013. godine u Osnovnoj školi "Pale" upisano je 82 prvačića u tri odjeljenja, a u OŠ "Srbija" 63, u dva odjeljenja. U dvije područne škole u Podgrabu i Podvitezu, koje djeluju u sastavu OŠ "Srbija", upisano je šest, odnosno dva prvačića koji će nastavu pohađati u kombinovanim odjeljenjima od prvog do četvrtog razreda. U OŠ "Pale" potvrđeno je da se posljednih godina upisuje približno isti broj prvačića. Srednjoškolski centar Pale trenutno pohađa devet odjeljenja: četiri odjeljenja gimnazije, dva građevinskih tehničara i po jedno odjeljenje turističkih, mašinskih i ugostiteljsko-kulinarskih tehničara, sa oko 900 učenika raspoređenih u 37 odjeljenja.

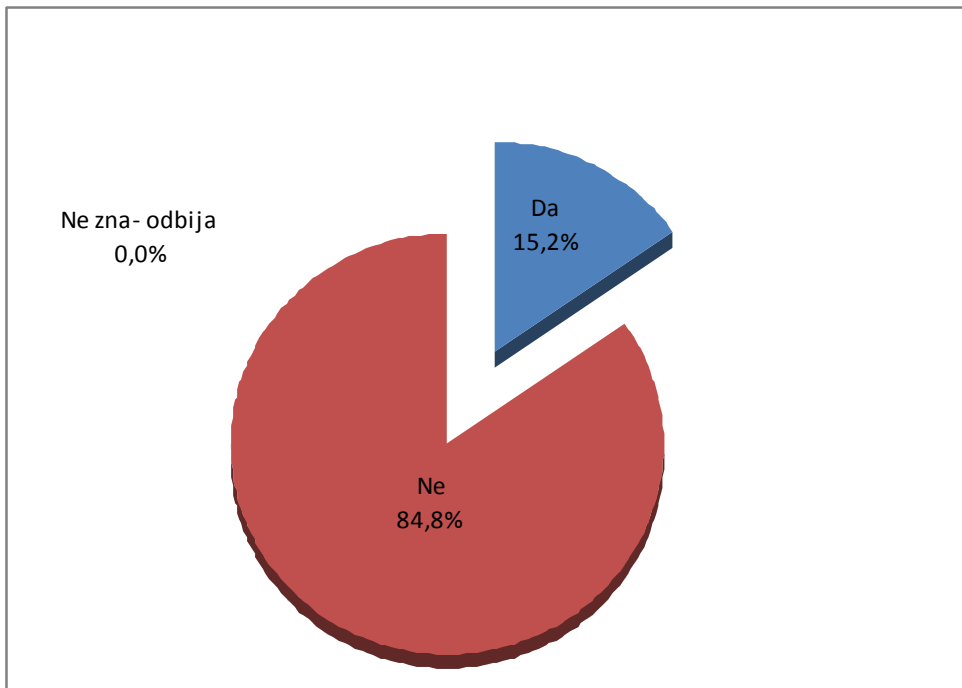
Na Palama rade i Filozofski, Pravni, Ekonomski fakultet, te Fakultet fizičke kulture sa velikim brojem studenata.

Opština Pale dodjeljuje 67 stipendija redovnim studentima i učenicima srednjih škola.

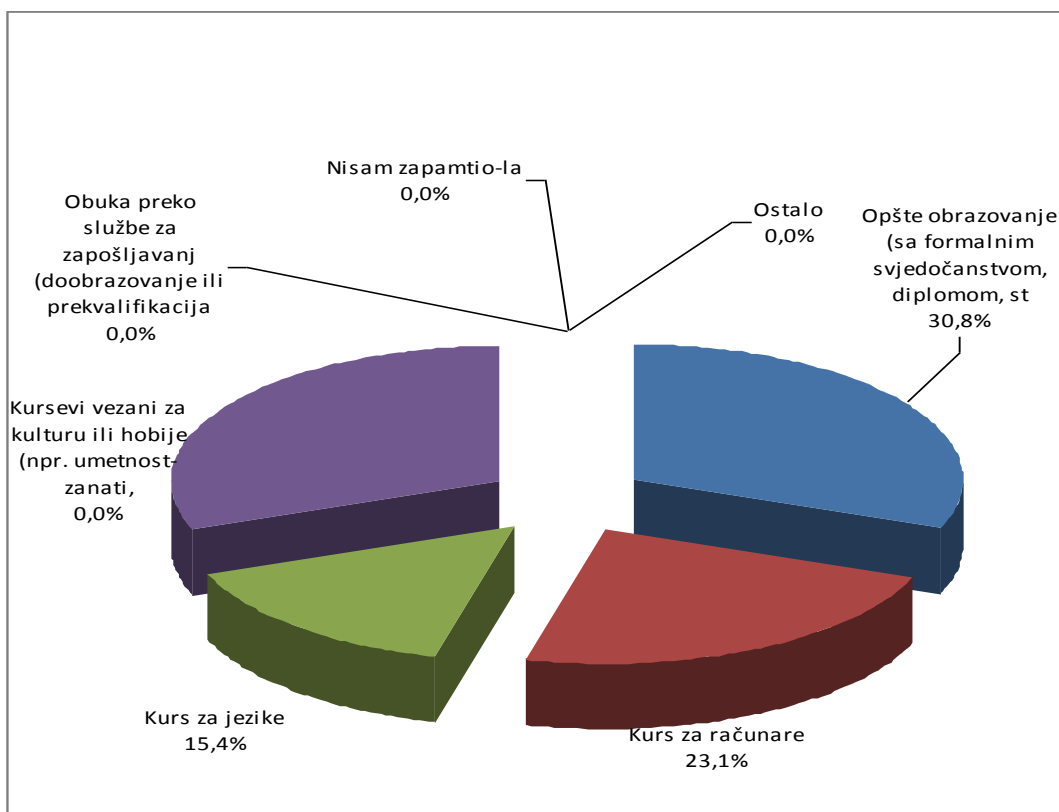
Stipendije su i ove godine dodjeljene prema kriterijima uspjeha i socijalno-ekonomskog statusa porodice, a dodjeljene su i 4 stipendije djeci poginulih boraca i RVI VRS.

Inače, učenička stipendija iznosi 80 KM, a studentima 120 KM

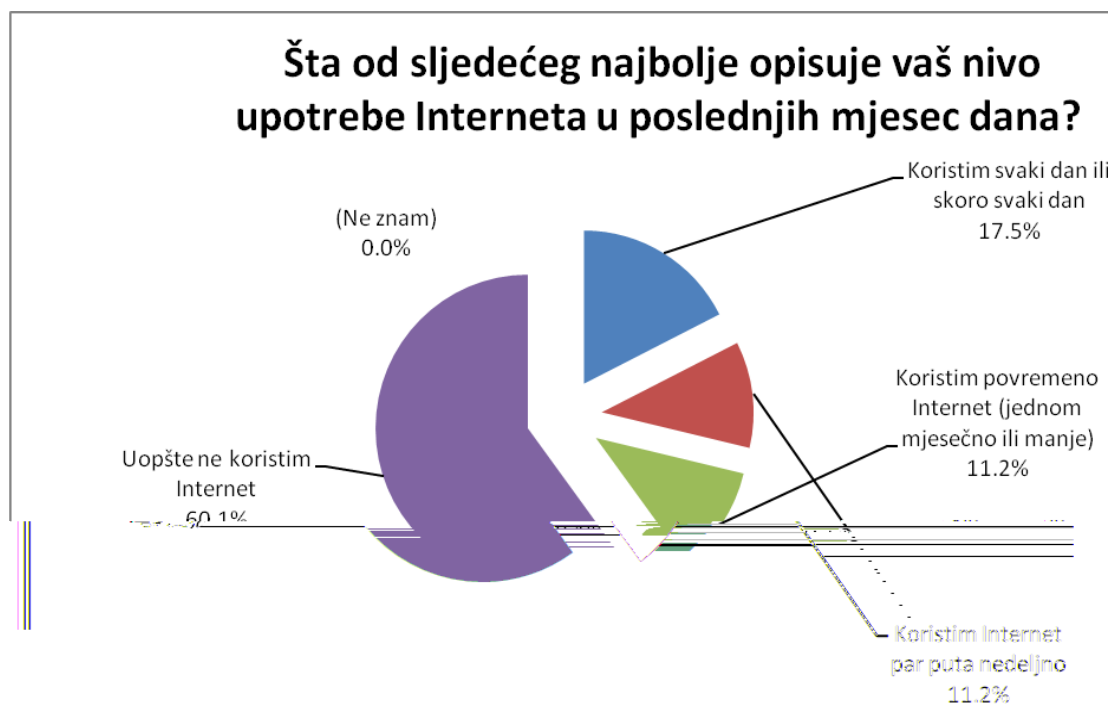
Na pitanje „Da li ste imali neku vrstu doobrazovanja ili obuku u bilo koje vrijeme tokom prošle godine?“, čak 83,8% ispitanika sa područja opštine Pale je odgovorilo negativno, što ovu opštinu stavlja u donji dio ljestvice među 14 ostalih posmatranih opština i gradova.

Od malog broja onih koji su pohađali kurseve i treninge, najveći broj (30,8%) imao je opšte obrazovanje sa formalnim svjedočanstvom, kurs za računare, 23%, te stranih jezika 14,4%.

Dok 17,5% ispitanika internet koristi svaki dan ili skoro svaki dan, 60,1% ispitanika opštine Pale uopšte ne koristi internet, a ovakvi rezultati Pale stavljaju u donji dio ljestvice među 14 posmatranih opština i gradova. U grafikonu je dat je precizniji prikaz korišćenja interneta na području opštine Pale.

3.4. Izdvajanje iz budžeta za obrazovanje

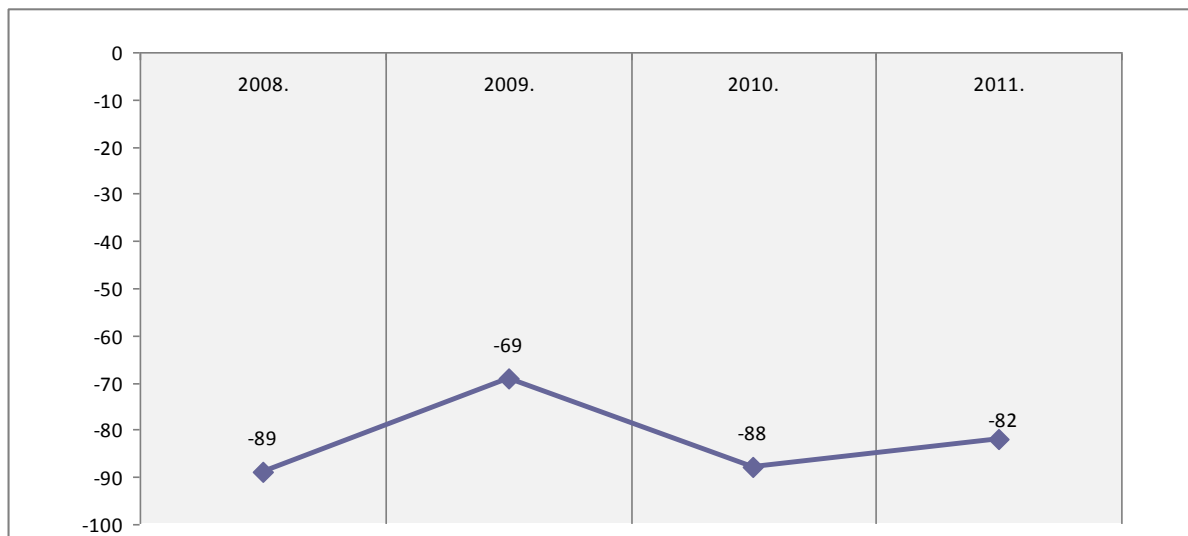
Iz opštinskog budžeta u 2012. godini za obrazovanje izdvojeno je ukupno 50.890,00 KM što predstavlja 0,48% od ukupnog budžeta opštine za tu godinu, i takav udio u budžetu trostruko je manji od 2011. godine. Ova sredstva su raspoređena na materijalne troškove srednjih škola, kao i pomoći za obrazovanje, stipendije i investicije u obrazovanju.

4. Struktura domaćinstva i odnosi u porodici

Prirodni priraštaj stanovništva u opštini

U Od 1. januara do 30. septembra 2011. godine u BiH zabilježen je negativan prirodni priraštaj - broj umrlih bio je za 2 829 veći od broja rođenih, podaci su Agencije za statistiku

BiH. U posljednjih nekoliko godina prirodni priraštaj u opštini Pale je negativan, i kreće se između -70 i -90 u posljednjih nekoliko godina.⁵

4.2. Broj osoba po domaćinstvu

Uključujući i vas koliko osoba živi u ovom domaćinstvu?

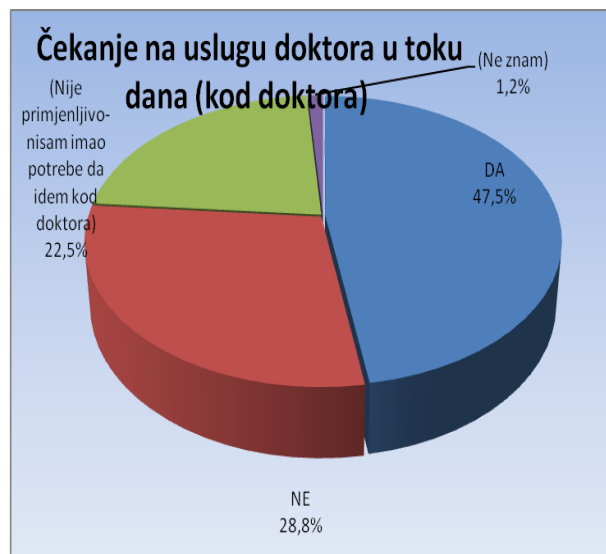
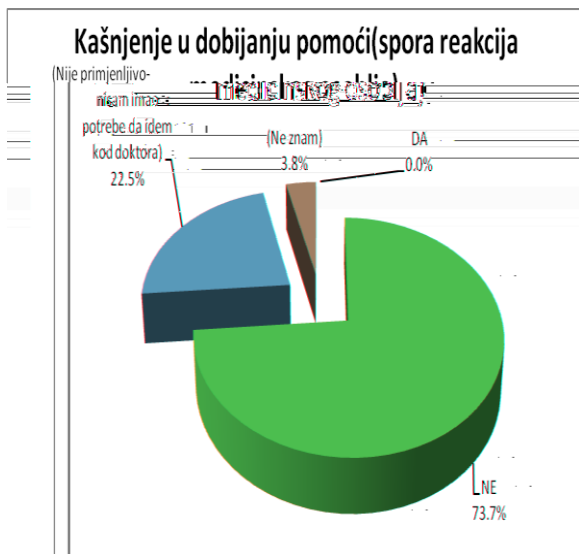
Pale	Broj osoba koje žive u domaćinstvu:							
	1	2	3	4	5	6	7	8
	5.0%	21.2%	22.5%	37.5%	7.5%	5.0%	1.2%	0.0%

Iz grafikona je vidljivo da je jedna trećina porodica sa 4 člana.

Prosječan broj osoba po domaćinstvu opštine Pale je 3,41, što ovu opštinu stavlja na 4 mjesto od 14 posmatranih u ovoj kategoriji, iza Šrokog Brijega, Mostara, i Foče.

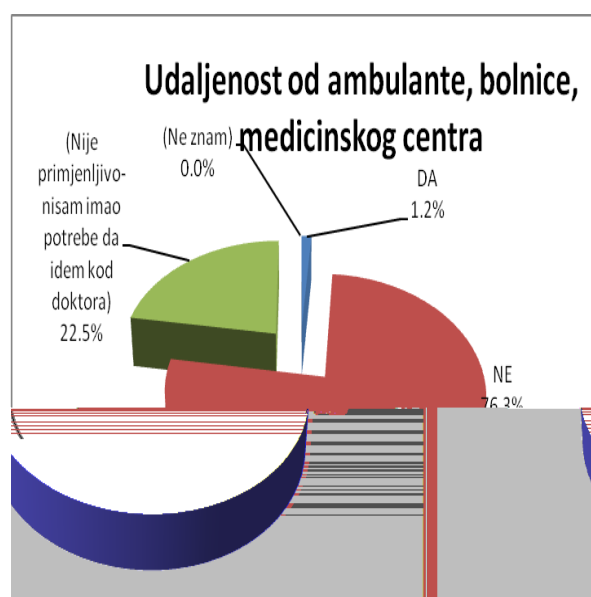
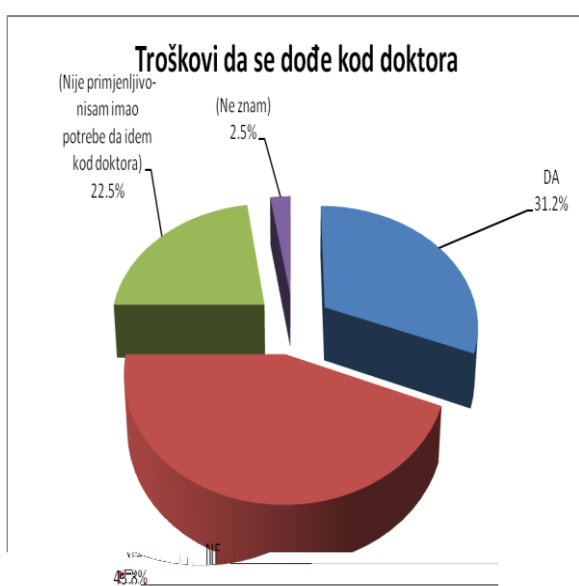
U sprovedenom istraživanju dio koji se odnosi na zdravlje i zdravstvo bio je podijeljen u dvije grupe pitanja. Prva grupa pitanja se odnose na kvalitet zdravstvenih usluga, odnosno da li su ispitanici imali problema kao što je kašnjenje u dobijanju pomoći i čekanje na uslugu doktora u toku dana. Druga grupa pitanja se odnose na pristupnost zdravstvenim ustanovama, to jeste da li su ispitanici imali problema da stignu do doktora, kao što su udaljenosti od ambulante ili troškovi odlaska kod doktora. S obzirom da je primarna zdravstvena zaštita organizovana kroz timove porodične medicine i ambulante navedeni problemi trebalo bi da su svedeni na minimum.

⁵ Podaci o prirodnom priraštaju za opštine Republike Srpske za 2012. godinu nisu bili dostupni u maju 2013. kao što je to uobičajeno, pa je prikaz prirodnog priraštaja do 2011. godine.

Na području opštine Pale, $\frac{3}{4}$ ispitanika nije imalo problema sa kašnjenjem u dobijanju medicinske pomoći, naspram čak polovine ispitanika koji su imali problema sa dugim čekanjem na uslugu doktora u toku dana. Preciznija distribucija odgovora može se vidjeti u grafikonu iznad.

Čak $\frac{3}{4}$ ispitanika nije prepoznalo udaljenost od ambulante ili medicinskog centra kao prepreku pristupu zdravstvenim uslugama, dok su troškovi dolaska kod ljekara kao otežavajući faktor u dostupnosti zdravstvenih usluga bili prepreka za trećinu ispitanika. Preciznija distribucija svih odgovora data je u grafikonu koji slijedi.

Generalno govoreći može se reći da su građani Pala zadovoljni uslugama u vezi postavljenih pitanja iz domena primarne zdravstvene zaštite, nalaze na 3 mjestu u odnosu na 14 posmatranih opština i gradova, iza Bijeljine i Foče.

zdravstvenoj zaštiti

Na području opštine Pale u oblasti zdravstva, odnosno primarne zdravstvene zaštite, djeluju Dom zdravlja i Apoteka „Pale“. Dom zdravlja Pale je izgrađen 1976. godine, sa korisnom površinom od 1.650 m². Dom zdravlja je primarnu zdravstvenu zaštitu stanovništva organizovao po sistemu porodične medicine sa dvanaest timova u Palama, i po jednim timom u ambulantama Mokro i Podgrab. Udaljenost od prve bolnice je 33 km, koliko treba do najbliže bolnice u Sarajevu. U Domu zdravlja zaposleno je 98 radnika, od toga 24 ljekara. U poređenju sa brojem stanovnika to se može prikazati kao 1 ljekar na 1.090 stanovnika, što je nešto iznad nivoa prosjeka u posmatranim opštinama obuhvaćenih istraživanjem. Postoje opštine koje su bolje od Pala kao što je Trebinje, Široki Brijeg, Novo Sarajevo, gdje na 1 ljekara dolazi 733, 755 i 799 stanovnika, ali i lošije od nje, kao što je opština Bihać gdje na 1 ljekara dolazi 1338 stanovnika.

5.4. Izdvajanje iz budžeta za zdravstvo

Izdvajanje iz budžeta opštine Pale za zdravstvo u 2012. godini je 24.718,00 KM – što je 0,23% budžeta i znatno manje nego u budžetu za 2011. godinu.

. Zadovoljstvo postojećom infrastrukturom

Od ispitanika je zatraženo da izraze (ne)zadovoljstvo postojećom infrastrukturom po oblastima. Precizna distribucija odgovora data je u tabeli koja slijedi.

	Zadovoljstvo postojećom inf			
		Djelimično		
El. mreža	67.5%	32.5%	0.0%	0.0%
Vodosnabd.	71.2%	27.5%	0.0%	1.2%
Kanalizacija	52.5%	45.0%	1.2%	1.2%
Grijanje	71.2%	28.8%	0.0%	0.0%
Školski objekti	21.2%	43.8%	1.2%	33.8%
Zdravst. objekti	8.8%	83.8%	7.5%	0.0%
Putevi i ulice	11.2%	83.8%	5.0%	0.0%
Internet	27.5%	15.0%	0.0%	57.5%

Među posmatranim oblastima infrastrukture, ispitanici sa područja opštine Pale najviše su zadovoljni stanjem vodosnabdijevanja, njih 71,2% elektro mreže, njih 67,5%. Zadovoljstvo je najmanje kada su u pitanju zdravstveni objekti i putevi i ulice. Veliki je broj onih koji ne koriste internet, pa nije relevantno upoređivati zadovoljstvo internetom sa drugim oblastima. U odnosu na ostale posmatrane opštine po zadovoljstvu ispitanika svim oblastima infrastrukture u prosjeku, opština Pale je na 4 mjestu, iza Doboja, Trebinja i Livna.

7. Životna sredina

7.1. Životna sredina u lokalnom okruženju

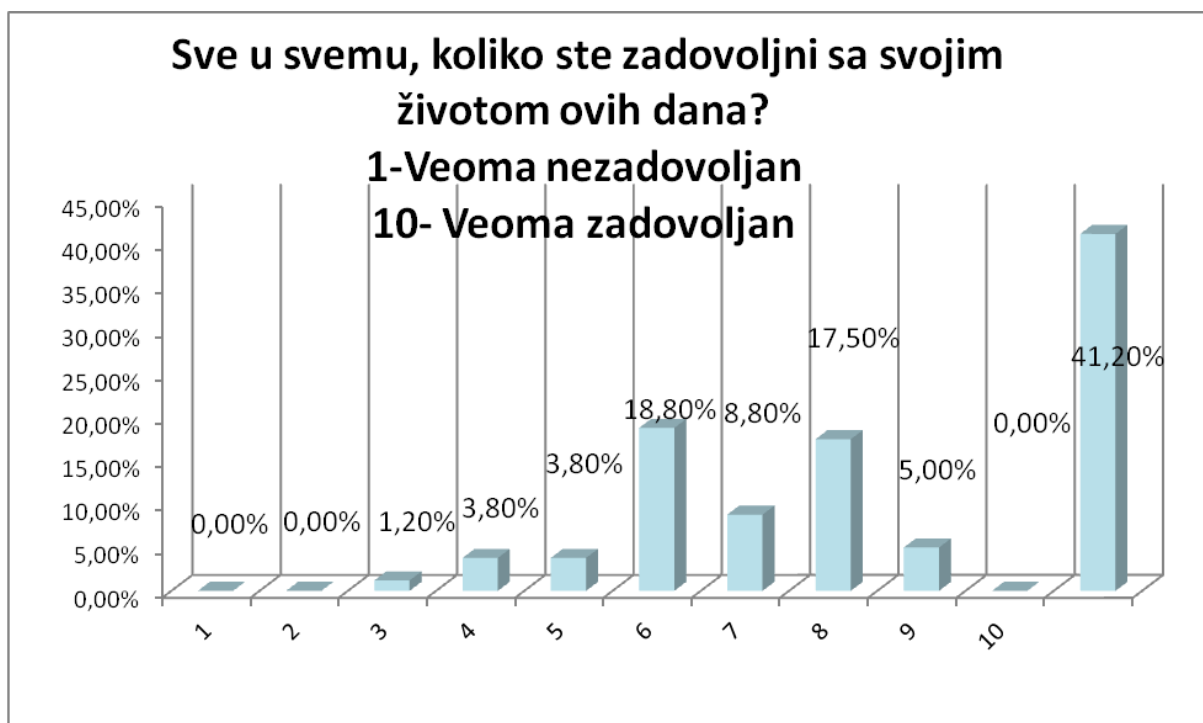
Kada je u pitanju oblast životne sredine, ispitanicima je postavljeno jednostavno pitanje koje ilustruje 3 oblasti vezane za životnu sredinu – buku, zagađenje vazduha i divlje deponije. Niko od ispitanika nije imalo razlog da se žali ni na jednu od ovih oblasti, što Pale stavlja na prvo mjesto među 14 posmatranih opština, a takva linearna distribucija odgovora donijela joj je i maksimalnih 4,8 bodova po ovom indikatoru.. Jednostavna linearna distribucija odgovora može se vidjeti iz tabele koja slijedi.

žalite na neki od sljedećih					
Buka	0.0%	0.0%	0.0%	100.0%	0.0%
Zagađenje vazduha	0.0%	0.0%	0.0%	100.0%	0.0%
Divlje deponije	0.0%	0.0%	0.0%	100.0%	0.0%

U okviru subjektivnog kvaliteta života, ispitanicima je bio ponuđen niz kategorija koje su trebali ocijeniti na skali od 1 do 10, a tiču se zadovoljstva životom generalno, pojedinim komponentama zadovoljstva životom, i osjećajem lične sreće. Preciznija distribucija ocjena data je u paragrafima koji slijede.

8.1. Zadovoljstvo životom

Prosječna ocjena koju su građani opštine Pale dali za zadovoljstvo životom je 6,68, što je u nivou prosjeka među 14 posmatranih opština. Nešto više od jedne trećine ispitanika opštine Pale zadovoljstvo svojim životom ocjenilo je sa 7, 8, 9 i 10. Međutim, indikativno je da oko 40% ispitanika nije znalo ili je odbilo da odgovori na ovo pitanje.

8.2. Komponente zadovoljstva životom

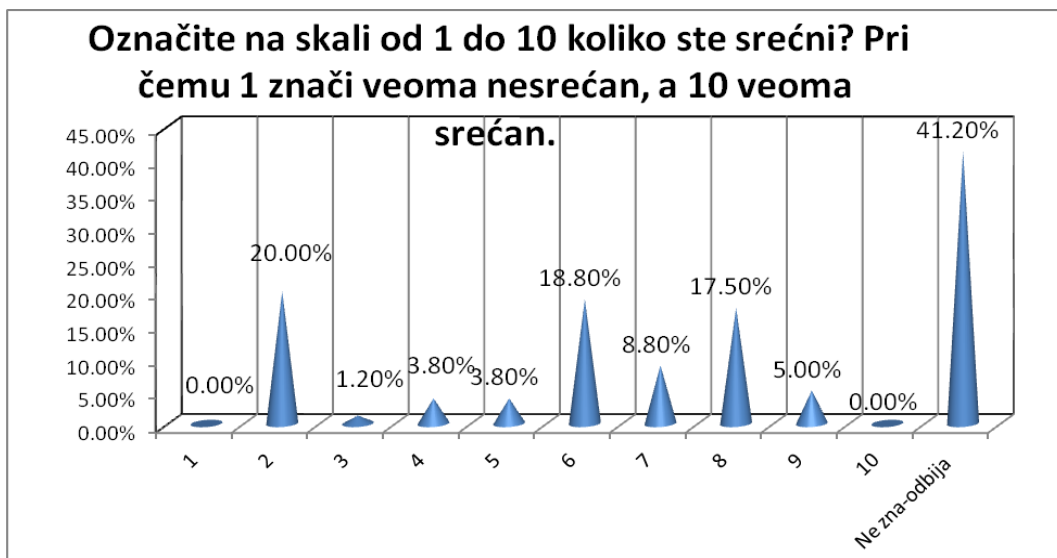
Među komponentama zadovoljstva životom posmatrano je 7 kategorija: obrazovanje, posao, životni standard, smještaj, porodični život, zdravlje i društveni život. Građani opštine Pale najzadovoljniji su porodičnim životom, sopstvenim obrazovanjem kome su dali prosječnu ocjenu 8,23, a najmanje su zadovoljni sadašnjim životnim standardom kome su dali prosječnu ocjenu 5,94. Prosječne ocjene za svaku komponentu na skali od 1 do 10 za opštinu Pale date su na grafikonu koji slijedi.

8.3. Motivatori zadovoljstva životom

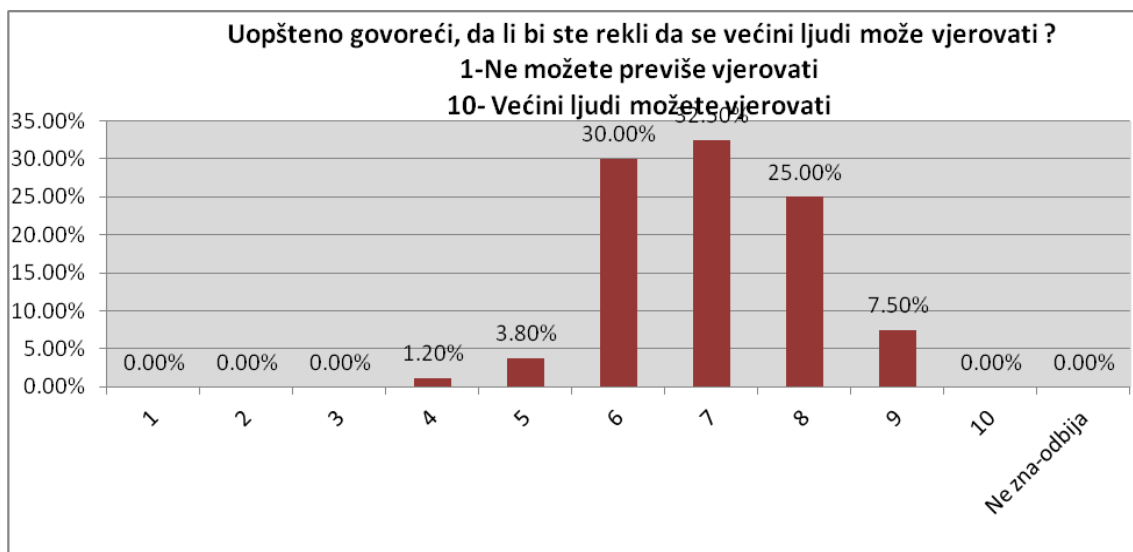
Prosječna ocjena koju su ispitanici dali na pitanje: Koliko ste srećni? je 6,86 i po ovom pokazatelju stanovnici opštine Pale su u odnosu na 14 posmatranih opština na 7 mjestu, iza Širokog Brijega, Livna, Doboja, Banja Luke, Novog Sarajeva i Bijeljine.

Preciznija distribucija odgovora na ovo pitanje data je na grafikonu koji slijedi:

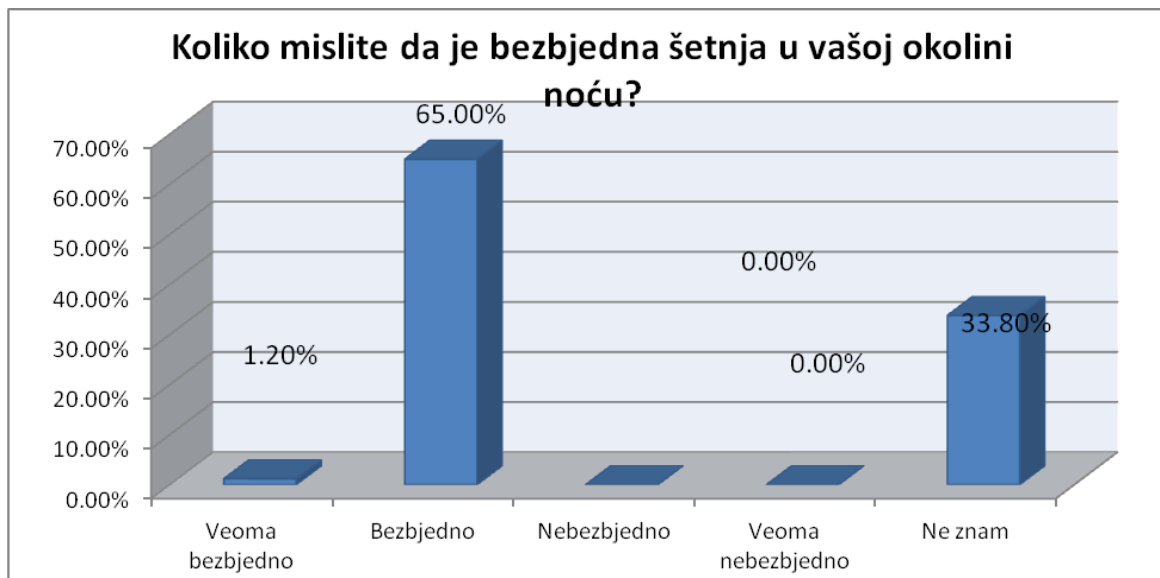

9. Uočeni kvalitet društva

Na pitanje koliko se može vjerovati ljudima na skali od 1 do 10, 22% ispitanika je bilo mišljenja da se većini ljudi može vjerovati. Prosječna ocjena povjerenja u ljude na području opštine Pale je 6,99 što je najveća prosječna ocjena u poređenju sa 13 ostalih posmatranih gradova i opština.

Jednostavno pitanje kojim se htjela dobiti percepcija građana o bezbjednosti susjedstva u kojem žive glasilo je: "Koliko mislite da je bezbjedna šetnja u vašoj okolini noću"? Dvije trećine ispitanika smatra da je šetnja noću u njihovom kraju bezbjedna, dok niko ne smatra da je nebezbjedna. Preciznija distribucija odgovora data je u grafikonu ispod.

. Bezbjednost građana

U ovom segmentu, posmatrane su dvije ključne stavke dostupne od strane policije, odnosno opšta bezbjednost građana posma o ou m s m o

Odbornici u SO Pale primaju 450 KM, što ovu opštinu svrstava u nivo prosjeka po izdvajanju za udio plata administracije u budžetu i odborničkih naknada.

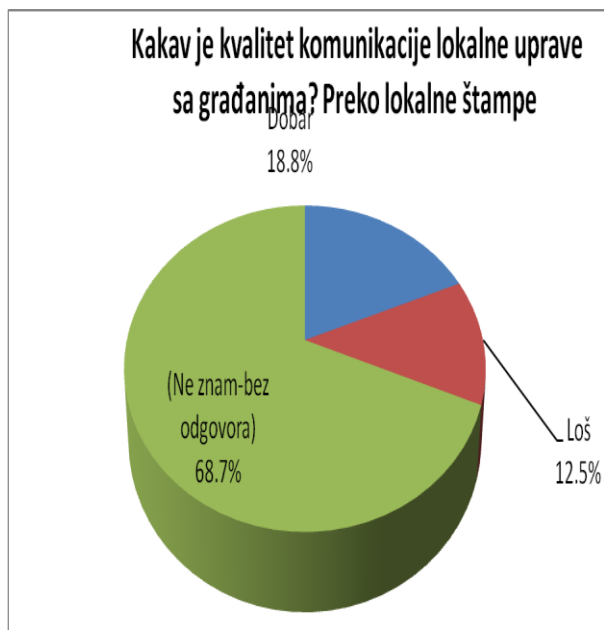
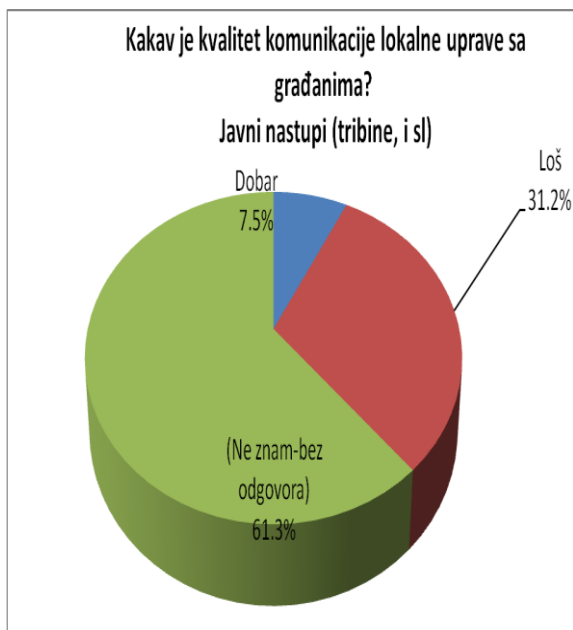
Iako su mjesne zajednice tradicionalni i najučestaliji vid učešća građana u procesu donošenja odluka na lokalnom nivou, u budžetu opštine Pale ne postoji posebno izražena stavka za rad mjesnih zajednica.

Kvalitet usluga opštinskih funkcija

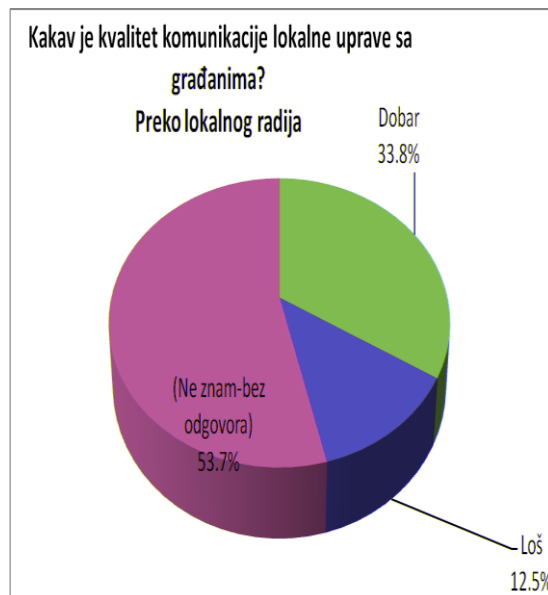
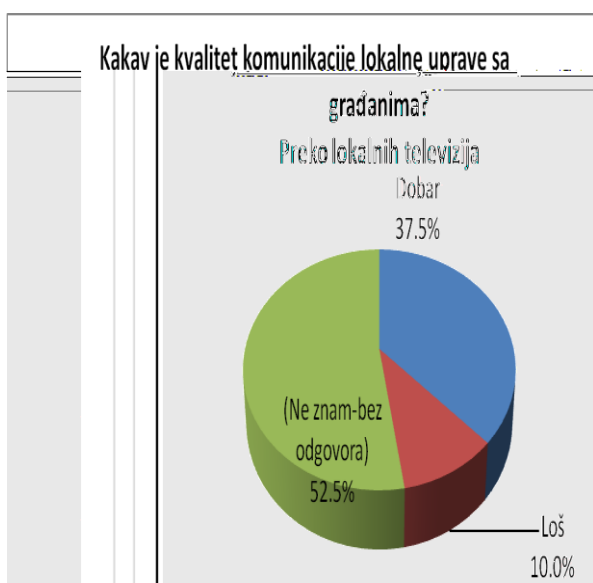
Procenat zadovoljnih kvalitetom usluga opštinskih funkcija na području opštine Pale je oko 16%, podrazumijevajući pri tome servise koje pruža lokalna uprava – šalter sala, matični ured, građevinske i druge dozvole, potvrde, uvjerenja, itd. Eksplicitno nezadovoljnih nema, ali je indikativno da preko 50% ispitanika nije znalo ili je odbilo odgovoriti na ovo pitanje. Distribucija svih odgovora vidljiva je iz grafikona koji slijedi.

Ispitanicima je postavljeno i pitanje u vezi kvaliteta komunikacije lokalne uprave sa građanima, razdvajajući odgovore na lokalne TV i radio stanice, printane medije, te javne sastanke sa građanima. Odgovori na ovo pitanje dati su u grafikonima koji slijede

Komuniciranje putem javnih događaja i putem štampe imalo je izuzetno veliki procenat odgovora ne znam, što govori o slaboj zastupljenosti komunikacije građana i uprave, posebno na ova dva načina.

Kada su u pitanju elektronski mediji, oko trećine ispitanika je zadovoljno komunikacijom preko lokalnih televizija (37,5%) i preko lokalnog radija (33,8%). Oko polovine ispitanika dalo je odgovor ne znam, što, iako bolje u odnosu na javne događaja i lokalnu štampu, ipak potvrđuje značajno neučešće ili nezainteresovanost građana u takvoj vrsti komunikacije, ili pak njen zanemarljiv nivo prisutnosti, iz razloga koje ovim istraživanjem nisu mogli da se utvrde. Ostaje lokalnoj upravi da svojim angažmanom otkloni ovakvu sliku.

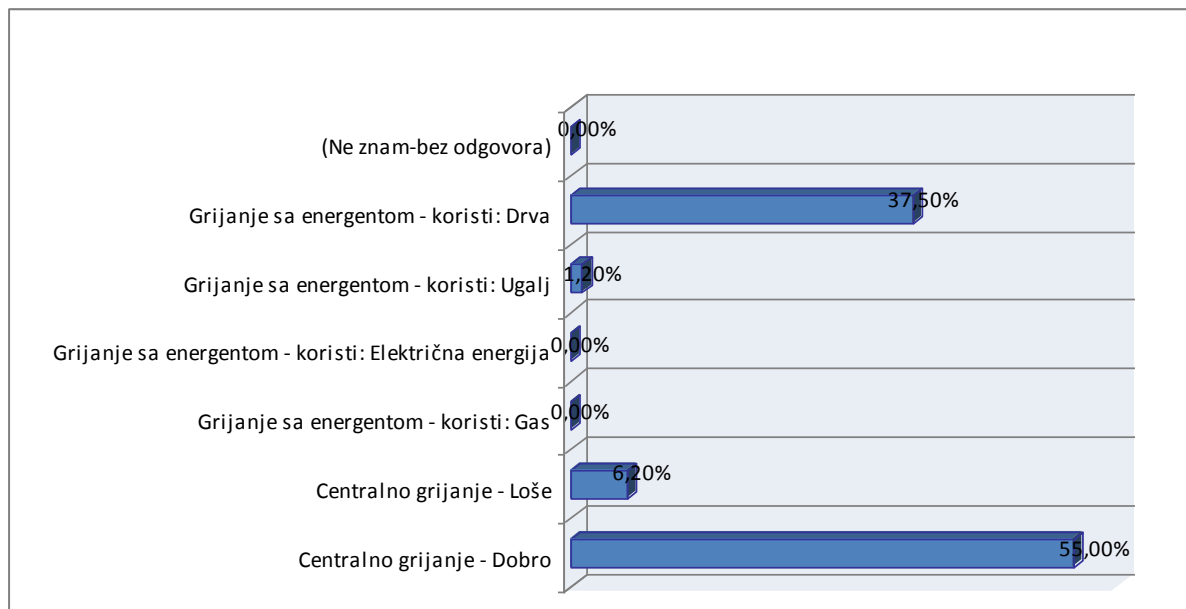
Odvoz smeća

Javno preduzeće „Komunalno“ AD Pale ima imidž uspješnog preduzeća. Osnovna djelatnost odvoza smeća iz gradskog dijela Pala i centra Mokrog i Podgraba, a korisnici su 450 pravnih i 3.600 fizičkih lica.

Cijena odvoza smeća po m površine	
Fizička lica (domaćinstva)	
0,14 KM	0,57 KM – 0,86 KM

Uže gradsko jezgro naselja Pale jednim dijelom je pokriveno toplovodnom mrežom i grije se iz JP Gradske toplane. Gradska toplana je malog kapaciteta i sistem distribucije, kontrole i regulacije je zastario. Cijena grijanja u opštini Pale je za građane 1,30 KM po m², plaćanje u toku 12 mjeseci, a za pravna lica 4,80 KM po m² – plaćanje u toku šest mjeseci.

U kontekstu kvaliteta grijanja, ispitanicima je postavljeno pitanje da jednostavnim odgovorima, dobro i loše, ocijene centralno grijanje u zimskom periodu, ili ukoliko ga nemaju da se izjasne koji energent koriste za zagrijavanje prostora. Više od 37% ispitanika kao energent koristi drva, dok je više od polovine ispitanika koji koriste centralno grijanje zadovoljni njegovim kvalitetom. Distribucija odgovora data je na grafikonu koji slijedi

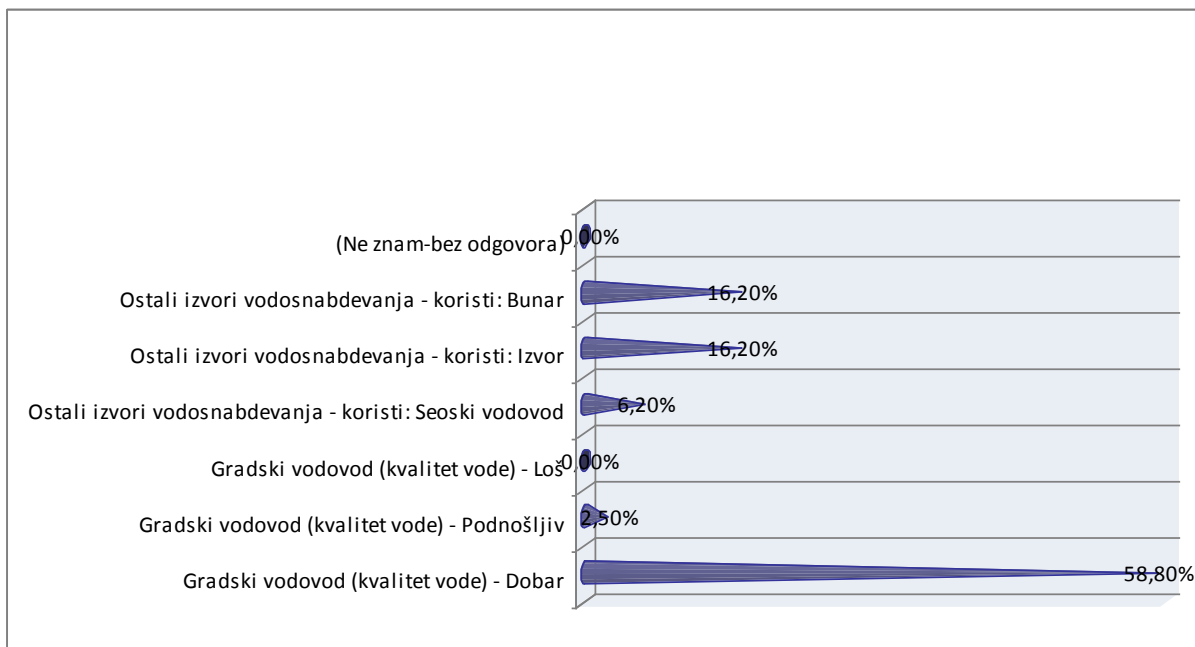
Opština Pale je područje bogato kvalitetnom pijaćom vodom. Potrebne količine vode za piće na svim vodovodnim sistemima obezbjeđuju se iz podzemnih izvorišta, planinskih vrela koja

se nalaze u padinskim dijelovima planina Jahorine i Romanije. Voda se do naselja dovodi vodovodnim sistemima gravitacionog tipa, osim Jahorine, gdje se voda izbacuje pumpama do turističke zone. Dužina vodovodne mreže iznosi oko 200 km u okviru vodovodnih sistema Pale, Jahorina, Podgrab i Mokro. Vodosnabdijevanje je u nadležnosti JP Vodovod i kanalizacija i vrši se iz sedam kaptiranih izvorišta.

Cijena vode u 2012.godini iznosi 0,70 KM po m³ za građane i 0,852 KM za pravne subjekte. Projekat "Smanjenje gubitaka vode i revitalizacija i dogradnja vodovodnog i kanalizacionog sistema Pale-Jahorina", vrijednosti 5,2 miliona KM, biće finansiran iz kredita Evropske investicione banke. Prva faza projekta revitalizacije vodovodnog sistema Pale-Jahorina, vrijednosti 1,5 miliona KM, počće na ljeto i biće sanirana vodovodna mreža visokih zona u Palama, postavljena mjerna mjesta na vodovodnom sistemu, ugrađeni vodomjeri, te izrađen projekat za potisni cjevovod Prača - hotel "Mladost" na Jahorini.

Vlada Republike Srpske dala saglasnost za ovaj projekat i ovo će biti jedna od najkrupnijih investicija u opštini Pale. Od ukupnog iznosa od 5,2 miliona KM, 2,6 miliona KM su kreditna sredstva sa grejs periodom od osam godina i 25 godina rokom otplate, kojim se zadužuje opština Pale, dok je drugi dio grant, odnosno bespovratna sredstva⁶.

Ispitanicima koji koriste gradski vodovod postavljeno je pitanje o kvalitetu vodosnabdijevanja, dok se od ostalih tražilo izjašnjenje kakvu alternativnu vrstu vodosnabdijevanja koriste. Više od polovine onih koji koriste gradski vodovod ocijenila je kvalitet vodosnabdijevanja kao dobar. Istovremeno, 13% ispitanika ne koristi gradski vodovod, nego alternativne izvore snabdijevanja. Detaljniji pregled odgovora dat je na grafikonu koji slijedi:

⁶ Izvor: izjava načelnika opštine Pale M. Kovačevića

stvo sa ponuđenim kulturnim sadržajem

Od ispitanika traženo je da izraze svoje (ne)zadovoljstvo ponuđenim kulturnim sadržajem. Iako su ponuđene posebne kategorije, odnosno posebne institucije kulture, odgovori su bili veoma slični za sve institucije kulture, a precizna distribucija data je u tabeli koja slijedi:

Pozorište	0.0%	0.0%	11.2%	52.5%	36.2%
Muzej	0.0%	0.0%	11.2%	52.5%	36.2%
Biblioteka	0.0%	0.0%	11.2%	52.5%	36.2%
Galerija	0.0%	0.0%	10.0%	53.8%	36.2%
Koncert	0.0%	0.0%	17.5%	46.2%	36.2%

Indikativno je da je veliki broj ispitanika na ovo pitanje, više od polovine, odgovorio sa ne znam, a trećina odbila da da odgovor, što ukazuje da relativno mali broj građana koristi navedene institucije kulture, odnosno konzumira ponuđene kulturne sadržaje. Lokalna uprava i nadležno odjeljenje treba da istraže razloge ovakvog stanja i ponude rješenja za njegovo unaprjeđenje.

Zadovoljstvo sa ponuđenim sportskim sadržajem

Od ispitanika je bilo traženo da izraze svoje (ne)zadovoljstvo ponuđenim sportskim terenima i mogućnostima za rekreaciju. 40% od ukupnog broja ispitanika uglavnom ili u potpunosti je zadovoljno ponuđenim, dok je ispod 6,2% ispitanika nezadovoljno. Na ovo pitanje više od polovine ispitanika nije dalo odgovor, što možemo povezati sa onima koji iz različitih razloga ne koriste sportske terene, odnosno ne bave se sportom. U ovoj oblasti, u odnosu na 14 posmatranih općina, ispitanici iz Pala su na 7 mjestu, iza Zenice, Širokog Brijega, Novog Sarajeva, Tuzle, Bijeljine i Livna.

Izdvajanje iz budžeta za rekreaciju, kulturu i religiju

Iz budžeta opštine Pale tokom 2012. godine za rekreaciju, kulturu i religiju izdvojeno je 3,61% od ukupnog budžeta, odnosno 376.131,00 KM, što ovu opštinu u poređenju sa ostalih 13 svrstava u donji dio ljestvice. Sličan udio u budžetu ova oblast je imala i godinu dana ranije.

III POREĐENJE MEĐU POSMATRANIM GRADOVIMA I OPŠTINAMA

1. Poređenje među posmatranim opštinama i gradovima po setovima indikatora objektivnog kvaliteta života

Ovaj set indikatora uključivao je sljedeće indikatore čija je vrijednost ulazila u izračunavanje kvaliteta života građana: nivo prihoda (BDP, prihodi po domaćinstvu), nivo siromaštva, dugove domaćinstva, subjektivno ekonomsko naprezanje (sastavljanje „kraja s krajem“), i prosječnu platu u opštini.

Grad/Opština	
Banjaluka	10,44
N. Sarajevo	9,522
Š. Brijeg	8,899
Mostar	7,41
Livno	6,239
Travnik	5,713
Zenica	5,622
Doboj	5,291
Bihać	5,204
Bijeljina	5,108
Tuzla	4,97
Trebinje	4,489
Foča	3,997
Pale	3,378

BDP po glavi stanovnika u opštinama⁷ za 2011. godinu varirao je od 5.600 i 5.844 KM u Foči i Doboju, do 10.963 i 18.827 u Banjaluci i Novom Sarajevu. Ove opštine/gradovi zauzimale su slične pozicije i kada je u pitanju istraživanje provedeno godinu dana ranije, s tim što je generalno u većini opština došlo do blagog povećanja BDP-a nakon godinu dana. Nivo BDP-a u svim opštinama u 2011. godini dat je u Aneksu 3, tabela 3.

Prema rezultatima istraživanja, najveće prosječne prihode po domaćinstvu ostvaruju stanovnici Širokog Brijega, oko 1.655 KM mjesečno, dok je ovaj iznos najmanji u Palama, oko 565 KM. Istovremeno, procenat domaćinstava sa prihodom manjim od 600 KM u Širokom Brijegu je 6,3%, a u Bihaću preko 40%.

Najveća prosječna neto plata u posmatranim opštinama u 2012. godini bila je u Novom Sarajevu, 1.038 KM, dok je najniža prosječna plata u Travniku, 694 KM. Ove dvije lokalne zajednice bile su na čelu, odnosno začelju liste i u istraživanju provedenom godinu dana ranije.

Najveći broj ispitanika koji je imao većih poteškoća “sastaviti kraj s krajem” je na području opština Trebinje, Pale i Foča, a upravo ove opštine bile su na začelju tabele i u istraživanju provedenom godinu dana ranije. Grad Banjaluka nalazi se najbolje pozicioniran po ovom istraživačkom pitanju kako ove, tako i prošle godine.

Najveću učestalost dugovanja (za plaćanje računa, komunalije, struja, itd.) domaćinstva imali su ispitanici na području Pala, Mostara i Foče, a najpovoljnija situacija po ovom parametru bila je u Travniku i Širokom Brijegu.

⁷ U vrijeme finalizacije izvještaja nije bilo dostupnih podataka za 2012. godinu. Za procjenu BDP-a po opštinama korišćena formula Federalnog zavoda za razvoj, gdje se kao ulazni podaci koriste broj zaposlenih i prosječna plata u opštini i entitetu, te BDP entiteta.

Ovaj set indikatora, od ukupno 80 bodova za objektivni kvalitet života, maksimalno je mogao odnijeti 14,4 bodova i u tom smislu predstavlja najznačajniji od 8 setova indikatora. Rang lista posmatranih opština prema ovom setu indikatora data je u tabeli.

1.2. Stanovanje i lokalno okruženje

Ovaj set indikatora uključivao je sljedeće indikatore čija je vrijednost ulazila u izračunavanje kvaliteta života građana:
vlasnička struktura domaćinstava očk a d m

ta

Zenica	6,022
Bijeljina	5,295
Travnik	5,264
Livno	5,079
Pale	5,031
Bihać	4,55
Doboj	4,348
Foča	2,97

Najmanja vjerovatnoća gubitka posla po sopstvenoj procjeni ispitanika je na području opštine Tuzla, a najveća u Foči, Livnu i Palama.

Najveća budžetska izdvajanja u 2012. godini za oblast obrazovanja bila su na području opštine Široki Brijeg (čak preko 18%), zatim slijede Livno (13,3%), Trebinje (10,8%) i Mostar (9,6%) a na začelju se nalaze Pale i Bihać, sa ispod 0,5% izdvajanja za oblast obrazovanja. Posmatrajući generalno, u većini opština povećan je udio budžeta namijenjen oblasti obrazovanja u odnosu na 2011. godinu.

U svim posmatranim opštinama, izuzetno je nizak procenat onih koji su u 2012. godini imali neki dodatni vid obrazovanja (u prosjeku 17% od broja ispitanih), u vidu kurseva, treninga, i sl., što je ipak blago povećanje u odnosu na 2011. godinu kada je taj procenat bio ispod 15%. Od malog broja ispitanika koji su imali kurseve i obuke, većina se odnosila na obuke vezane za sadašnji posao i strane jezike, zatim računare. Indikativno je da je vrlo mali broj ispitanika prošao obuke doobrazovanja i prekvalifikacije zavoda za zapošljavanje (3,9%).

Internet svakodnevno koristi skoro 70% ispitanika na području Grada Banjaluka, dok je u Bihaću i Foči takvih ispod 15%, a čak 65% - 70% ispitanika u ovim opštinama odgovorilo je da uopšte ne koristi internet.

Ovaj set indikatora, od ukupno 80 bodova za objektivni kvalitet života, maksimalno je mogao odnijeti 12 bodova. Rang lista posmatranih opština prema ovom setu indikatora data je u tabeli.

1.4. Struktura domaćinstva i odnosi u porodici

pština/Grad	
Banjaluka	11,443
Š. Brijeg	10,771
Zenica	10,01
Mostar	9,619
N. Sarajevo	9,274
Tuzla	8,966
Livno	8,774
Travnik	8,749
Pale	8,531
Bihać	8,275
Foča	7,597
Trebinje	7,386
Doboj	6,093
Bijeljina	5,203

Ovaj set indikatora, zbog specifičnosti i širine oblasti koju obuhvata, uključivao je samo 2 ključna indikatora, i to prirodni priraštaj stanovništva i zadovoljstvo porodičnim životom.

Prema rezultatima istraživanja, od posmatranih 14 opština, 9 ima negativan prirodni priraštaj. Među ostalima sa pozitivnim prirodnim priraštajem, najbolja situacija je u Banjaluci i Zenici, iako se u većini opština može konstatovati pogoršanje u odnosu na 2011. godinu, što je i generalni trend u većini opština u posljednjih nekoliko godina.

Zadovoljstvo porodičnim životom u prosjeku je u svim opštinama dobilo relativno visoku ocjenu na skali od 1 do 10, i ona se kreće od oko 6,5 u Bihaću i Trebinju, pa do 8,5 u N. Sarajevu i 9,4 u Širokom Brijegu.

Broj članova po domaćinstvu u posmatranim opštinama varira od oko 2 u Bihaću, do oko 3,5 u Širokom Brijegu i

Mostaru, međutim, nije jednostavno dati kvalifikaciju u kojoj mjeri uticaj na vrijednost ovog indikatora ima nizak prirodni priraštaj, a u kojoj mjeri stepen odvajanja mladih i zasnivanje porodice.

Ovaj set indikatora, od ukupno 80 bodova za objektivni kvalitet života, maksimalno je mogao odnijeti 12,8 bodova. Rang lista posmatranih opština prema ovom setu indikatora data je u tabeli.

Opština/Grad	
Trebinje	12,708
Bijeljina	12,64
Foča	9,997
Livno	9,474
Pale	9,474
Banjaluka	9,202
Doboj	8,697
Tuzla	8,534
N. Sarajevo	8,244
Bihać	7,771
Travnik	7,556
Mostar	7,101
Š. Brijeg	6,755
Zenica	6,047

Ovaj set indikatora uključivao je sljedeće indikatore čija je vrijednost ulazila u izračunavanje kvaliteta života građana: ocjena kvaliteta zdravstvenih usluga i pristupačnost zdravstvenih ustanova, broj ljekara u primarnoj zdravstvenoj zaštiti (PMZ), te budžetska izdvajanja za zdravstvo.

Prema rezultatima istraživanja, najpovoljniji omjer broja stanovnika na jednog ljekara u PMZ je u Mostaru, gdje na oko 550 stanovnika dolazi 1 ljekar, što je značajno poboljšanje u odnosu na istraživanje provedeno godinu dana ranije. Slijede Trebinje i Novo Sarajevo, a najnepovoljnija situacija je u opštinama Livno i Bihać, gdje na oko 1.300 stanovnika dolazi 1 ljekar u PMZ. Ipak, može se konstatovati da je u većini posmatranih opština blago poboljšan omjer ljekara i broja stanovnika u odnosu na period od prije godinu dana.

Zadovoljstvo pruženim zdravstvenim uslugama temeljeno je na pitanjima koja su se odnosila na troškovima da se dođe do ljekara, udaljenost do ambulante, kašnjenje u dobijanju pomoći, te čekanje na uslugu ljekara tokom dana. Gledano

prosječno za sva 4 pitanja, najviše razloga da se žale imali su ispitanici sa područja Zenice i Mostara, dok je najbolja situacija na području Livna, Bijeljine, Foče i Pala.

Budžetska izdvajanja za oblast zdravstva iz opštinskih budžeta u 2012. godini varirala su od 1,7% u Trebinju i 1,5 u Bijeljini%, dok Široki Brijeg i Novo Sarajevo nisu izdvajali budžetska sredstva za zdravstvo u 2012. godini⁸. Među posmatranim opštinama u FBiH, najviša izdvajanja za zdravstvo imali su Travnik i Zenica, oko 0,4% od ukupnog budžeta opštine.

Ovaj set indikatora, od ukupno 80 bodova za objektivni kvalitet života, maksimalno je mogao odnijeti 13,6 bodova. Rang lista posmatranih opština prema ovom setu indikatora data je u tabeli.

⁸ Zdravstvo u FBiH u potpunosti je nadležnosti kantona, ali Zakon o lokalnoj samoupravi ne sprječava opštine da u cilju poboljšanja kvaliteta zdravstvenih usluga i kvaliteta života građana izdvajaju sredstva za ovu namjenu. Navedena konstatacija ipak ne sugeriše opštinama koje izdvajaju mala sredstva za ovu oblast da to u svakom slučaju čine, nego da sagledaju realne potrebe građana i budžetske mogućnosti i u oblastima koje nisu direktna nadležnost lokalne samouprave.

Opština/Grad	
Doboj	3,874
Trebinje	3,593
Livno	3,572
Pale	3,493
Š. Brijeg	3,455
Travnik	3,334
Bijeljina	3,305
N. Sarajevo	3,282
Tuzla	3,145
Foča	3,012
Bihać	3,007
Zenica	2,985
Banjaluka	2,615
Mostar	2,593

Ovaj set indikatora uključivao je (ne)zadovoljstvo sljedećim parametrima čija je vrijednost ulazila u izračunavanje kvaliteta života građana: električna mreža, sistem vodosnabdijevanja, kanalizacija, grijanje, školski objekti, zdravstveni objekti, putevi i ulice, te internet infrastruktura, sa ponuđenim odgovorima zadovoljan, djelimično zadovoljan i nezadovoljan.

Gledano prosječno za sve posmatrane kategorije infrastrukture, najmanje zadovoljsva infrastrukturom iskazali su ispitanici sa područja Mostara i Banjaluke, dok je najviše zadovoljstva infrastrukturom iskazano na području Doboja, Trebinja i Livna. Iako ispitanicima nisu direktno postavljena pitanja zadovoljstvom cijene pojedinih usluga koje imaju veze sa posmatranim kategorijama infrastrukture (npr. vodosnabdijevanje, el. energija, grijanje), na temelju datih odgovora može se konstatovati da je i taj parametar uticao na davanje odgovora u vezi zadovoljstva infrastrukturom.

Ovaj set indikatora, od ukupno 80 bodova za objektivni kvalitet života, maksimalno je mogao odnijeti 4,8 bodova. Rang lista posmatranih opština prema ovom setu indikatora data je u tabeli.

1.7. Životna sredina

Opština/Grad	
Pale	4,8
Livno	4,486
Doboj	4,392
Š. Brijeg	4,375
Travnik	4,255
Tuzla	4,093
Bijeljina	3,995
N. Sarajevo	3,987
Foča	3,976
Trebinje	3,923
Banjaluka	3,367
Bihać	2,967
Zenica	2,536
Mostar	1,981

Ovaj set indikatora, zbog specifičnosti i širine oblasti koju obuhvata, uključivao je samo 3 ključna indikatora vezana za životnu sredinu u lokalnom okruženju, odnosno žalbe građana na zagađenost vazduha, buku i divlje deponije.

Najviše razloga za žalbe na zagađenje vazduha imali su ispitanici na području Zenice i Mostara, a najmanje u Palama, Livnu i Širokom Brijegu. Na buku se u najvećoj mjeri žale ispitanici sa područja Mostara, gdje je istovremeno i najveći problem sa divljim deponijama. Ovakav stav ispitanika sa područja Mostara bio je prisutan i prilikom istraživanja koje je sprovedeno godinu dana ranije. Istovremeno, opština Pale zadržala je i osnažila poziciju lokalne zajednice sa najboljim stanjem po pitanju životne sredine, gdje 100% ispitanika nije imalo razloga da se žali ni na jedan od tri uključena parametra.

1.8 Uočeni kvalitet društva

Opština/Grad	
Pale	4,893
Š. Brijeg	4,549
Doboj	4,384
Foča	4,263
Trebinje	4,252
Livno	4,16
Zenica	4,135
Bijeljina	3,806
Tuzla	3,781
Banjaluka	3,774
Travnik	3,742
N. Sarajevo	3,283
Bihać	3,224
Mostar	2,816

Ovaj set indikatora uključivao je sljedeće indikatore čija je vrijednost ulazila u izračunavanje kvaliteta života građana: povjerenje u ljude, bezbjedno susjedstvo, bezbjednost građana (opšta bezbjednost i bezbjednost u saobraćaju), javne usluge (efikasnost i efektivnost lokalne uprave kao servisa građana, komunalne usluge), kultura, sport i rekreacija.

Rezultati istraživanja govore da je generalno u svim posmatranim opštinama nizak nivo povjerenja u ljude, što govori između ostalog o opštoj slici bosanskohercegovačkog društva. Ipak, došlo je do blagog poboljšanja u odnosu na istraživanje provedeno godinu dana ranije, kada je samo u jednoj od posmatranih opština data prosječna ocjena iznad 5, a na skali od 1 do 10. U ovogodišnjem istraživanju, ispitanici na području opština Pale, Doboj, Foča i Široki Brijeg dali su ocjene između 6 i 7. Najniža prosječna ocjena stepena povjerenja u ljude data je u Mostaru, 3,6.

U poređenju sa brojem stanovnika, najveći broj teških/provalnih krađa zabilježen je u Tuzli, gdje je ukupan broj teških krađa u 2012. godini nešto preko 1.300, odnosno jedna krađa na 100 stanovnika, što je ipak značajno smanjenje u odnosu na 2011. godinu⁹. Skoro isti odnos je i u Novom Sarajevu, koje je istovremeno i u najlošijem položaju po pitanju saobraćajnih nezgoda, 1860 nezgoda ili jedna na 40 stanovnika – skoro identično kao i 2011. godine. Najpovoljnija situacija po pitanju teških krađa je u Širokom Brijegu (1880 st. na 1 krađu, značajno bolje nego 2011. godine kada je Š. Brijeg takođe imao najbolji rezultat), ali i Trebinju i Foči, gdje je omjer 1100 odnosno 1050 stanovnika na 1 krađu. Najmanje saobraćajnih nezgoda u odnosu na broj stanovnika u 2012. godini desilo se u Palama, samo 69 nezgoda, odnosno jedna na 390 stanovnika, a ova opština je najbolju poziciju sa sličnim omjerom držala i godinu dana ranije.

Istovremeno, ispitanici su noćne štetnje kao bezbjedne u najvećoj mjeri ocijenili na području opština Široki Brijeg i Foča, a najlošiju ocjenu ovaj indikator dobio je u Mostaru i Novom Sarajevu, koje je zadnje mjesto na rang listi po ovom indikatoru imalo i godinu dana ranije.

Lokalna uprava kao servis građana

Administrativni aparat u svim opštinama još je glomazniji i skuplji nego što je to bio ranije. Lokalna zajednica sa najvećim brojem uposlenih u lokalnoj administraciji u odnosu na broj stanovnika je Trebinje, gdje na jednog administrativca dolazi manje od 170 stanovnika. Ne zaostaje ni Foča i Mostar, sa omjerom 172, odnosno 189 administrativaca na jednog stanovnika. Godinu dana ranije, sve tri pomenute opštine imale su bolji odnos nego sada.

⁹ 2021 teška krađa, ili 1 krađa na 65 stanovnika

Najpovoljniji odnos među posmatranim opštinama i gradovima ima Banjaluka, sa 669 stanovnika na jednog administrativca. Slijede Travnik i Zenica, sa 505 odnosno 400 stanovnika na jednog zaposlenog u lokalnoj administraciji. Radi poređenja, težnje razvijenih zemalja EU u kontekstu funkcionalnosti i efikasnosti administrativnog aparata idu ka 1 – 1,5 promila, odnosno 1 administrativca na 1000-1500 stanovnika.

Istovremeno, posmatrane opštine značajna sredstva izdvajaju za finansiranje administrativnog aparata, i to u rasponu od 13,2%¹⁰ kao što je slučaj u Banjaluci, do 28,5% u Bihaću. Naknade odbornicima još drastičnije variraju od 220 KM u Livnu, do 850 KM u Banjaluci. Kada su u pitanju izdvajanja za najučestaliji vid učešća građana u procesima donošenja odluka na lokalnom nivou – mjesne zajednice, najviša izdvajanja su u opštini Tuzla i čine 1% od ukupnog budžeta, dok nekoliko lokalnih zajednica (Banjaluka, N. Sarajevo, Foča i Pale) nisu planirali izdvajanja za rad mjesnih zajednica u 2012. godini.

Najveći nivo zadovoljstva kod usluga koje pruža lokalna administracija (šalter sala, matična služba, građ. dozvole, potvrde, itd.) izražen je kod ispitanika na području opština Trebinje i Livno, a najmanji kod ispitanika sa područja grada Mostara. Istovremeno, kvalitet komunikacije lokalne uprave sa građanima kroz različite vidove (tv, radio, štampa, javni događaji...), u prosjeku je najbolje ocijenjen u Travniku, a najlošije u Širokom Brijegu.

U oblasti komunalnih usluga, nalazi CCI govore da u posmatranim opštinama, najskuplju vodu piju građani Bijeljine i Tuzle, sa cijenom od 1,39KM/m³, odnosno 1,24 KM/m³. Za razliku od njih, građani Zenice vodu plaćaju svega 0,47 KM/m³, Ako se vodovod i kanalizacija gledaju kao jedinstven sistem, građani Bijeljine plaćaju drastično najveću cijenu, i to 2,78 KM/m³, i to iz razloga što se cijena kanalizacije naplaćuje jednako kao i cijena vode, što je jedinstven slučaj u BiH. Planirani trend daljeg godišnjeg poskupljenja vode i kanalizacije u Bijeljini zaustavljen je u 2012. godini, iako je ranijim ugovorom o izgradnji kanalizacione mreže definisano godišnje povećanje cijene vode i kanalizacije od 9% plus godišnja inflacija. Međutim, već u 2013. došlo je do novog poskupljenja vode, a mirovanje cijene vode u 2012. godini povezuje se sa činjenicom da su te godine bili lokalni izbori i da je aktuelna vlast zaustavila poskupljenje vode u formi predizbornog trika.

Od posmatranih opština, najjeftinije centralno grijanje plaćaju građani Tuzle, 1,68 KM/m² tokom šestomjesečne grejne sezone, dok je u Banjaluci i Travniku ta cijena 2 puta veća. Najvišu cijenu centralnog grijanja plaćaju građani Foče, 4,13 KM/ m², ali se radi o sistemu sa izuzetno malim brojem korisnika, dok se većina grada grije sopstvenim sistemima i pećima.

Ovaj set indikatora, od ukupno 80 bodova za objektivni kvalitet života, maksimalno je mogao odnijeti 8 bodova. Rang lista posmatranih opština prema ovom setu indikatora data je u tabeli.

¹⁰ U Gradu Doboju u 2012. godini sredstva namijenjena za primanja lokalne administracije činila su udio od 12,7% od ukupnog budžeta, ali iz razloga velikog kreditnog zaduženja koje je povećalo ukupnu budžetsku masu. u 2011. godini, u Doboju su izdvajanja za plate administracije činila preko 30% udjela u lokalnom budžetu.

RANG LISTA OPŠTINA I GRADOVA PREMA OBJEKTIVNOM KVALITETU ŽIVOTA

Ukupno gledajući, prema svih osam setova indikatora objektivnog kvaliteta života, najveći indeks kvaliteta života dobijen je za opštinu Široki Brijeg, i iznosi 57,049, od mogućih 80,00. Najniži indeks kvaliteta života dobijen je za opštinu Bihać, i iznosi 41,364. U poređenju sa ranijim istraživanjem prije godinu dana, prve 3 lokalne zajednice (Široki Brijeg, Banjaluka i Novo Sarajevo) zadržale su čone pozicije, ali je generalno prisutan trend pada vrijednosti indeksa kvaliteta života u odnosu odnosu na prošlu godinu. Tako su npr. neke opštine popravile poziciju na rang listi, ali im je vrijednost indeksa kvaliteta života manja nego što je bila godinu dana ranije. Pregled indeksa za sve posmatrane opštine, sa uporednim prikazom u odnosu na 2012. godinu, dat je u tabeli koja slijedi.

	Opština/Grad		
1.	Š. Brijeg	57,049	57,889 (1)
2.	Banjaluka	55,675	57,516 (2)
3.	N. Sarajevo	51,937	56,084 (3)
4.	Trebinje	50,486	47,852 (10)
5.	Livno	48,673	47,35 (11)
6.	Tuzla	47,172	48,777 (9)
7.	Pale	46,225	47,333 (12)
8.	Bijeljina	45,856	49,311 (8)
9.	Mostar	45,647	53,65 (4)
10.	Travnik	45,279	49,369 (7)
11.	Doboj	43,703	44,468 (13)
12.	Zenica	43,469	53,122 (5)
13.	Foča	42,149	41,369 (14)
14.	Bihać	41,364	50,505 (6)

2. Poređenje među posmatranim opštinama i gradovima po indikatorima subjektivnog kvaliteta života

Opština/Grad	
Široki Brijeg	8,53
Livno	6,94
Doboj	6,93
Banjaluka	6,93
Novo Sarajevo	6,9
Travnik	6,89
Bijeljina	6,86
Pale	6,74
Foča	6,68
Trebinje	6,6
Zenica	6,42
Tuzla	6,25
Bihać	6,12
Mostar	5,42

U izračunavanje subjektivnog kvaliteta života, korišćena su 3 seta indikatora: generalno zadovoljstvo životom, komponente zadovoljstva (obrazovanje, posao, sadašnji životni standard, smještaj, porodični život, zdravlje, društveni život), i lična sreća.

Na pitanje "Sve u svemu, koliko ste na skali od 1 do 10 zadovoljni svojim životom ovih dana?", najveću prosječnu ocjenu dali su ispitanici na području opštine Široki Brijeg (8,53), zatim Livno, Doboj i Banjaluka (6,93), a najnižu Mostar (5,42) i Bihać (6,12). Ostale prosječne ocjene zadovoljstvom životom po opštinama date su u tabeli.

Pregled prosječnih ocjena po pojedinačnim komponentama zadovoljstva dat je u tabeli koja slijedi:

Koliko ste zadovoljni sa Vašim:								
Opština/		šnjim	Sadašnji životnim	mješta	ičnim životom		Društve životom	
Š. Brijeg	8,06	7,84	6,15	8,83	9,4	8,33	8,17	
N. Sarajevo	7,68	7,35	6,25	7,72	8,49	7,3	6,93	
Banjaluka	7,27	7,2	5,92	7,42	7,88	7,46	7,52	
Livno	7,49	6,95	6,46	7,44	7,84	7,2	7,13	
Doboj	7,35	6,91	6,3	7,3	8,01	7,52	6,86	
Pale	7,45	6,29	5,94	6,91	8,23	7,7	6,7	
Tuzla	7,22	7	5,73	7,09	7,74	6,92	6,61	
Mostar	6,77	6,79	4,87	6,07	7,76	7,85	6,41	
Bijeljina	6,12	6,54	5,5	6,64	7,13	6,88	6,93	
Travnik	5,78	7,23	5,21	6,45	7,06	6,31	7,19	
Foča	7,12	6,73	4,45	6,37	7,16	6,4	6,68	
Bihać	6,07	7,77	5,77	6,27	6,65	5,83	5,8	
Zenica	5,59	7,07	4,68	5,67	7,09	5,87	6,63	
Trebinje	4,95	4,89	6,05	6,28	6,17	6,51	6,57	

Indeks lične sreće

Opština/Grad	Indeks lične sreće (max. 10)
1. Š. Brijeg	8,75
2. Livno	7,76
3. N. Sarajevo	7,63
4. Doboј	7,49
5. Banjaluka	7,29
6. Bijeljina	7,04
7. Pale	6,98
8. Foča	6,86
9. Trebinje	6,79
10. Tuzla	6,68
11. Bihać	6,14
12. Travnik	5,89
13. Zenica	5,8
14. Mostar	5,53

Na pitanje “Označite na skali od 1 do 10 koliko ste srećni? Pri čemu 1 znači veoma nesrećan, a 10 veoma srećan”, najbolja prosječna ocjena lične sreće data je na području opština Široki Brijeg, a najslabija na području Mostara (5,53), Zenice (5,8) i Travnika (5,89). Ostale prosječne ocjene lične sreće date su u tabeli.

RANG LISTA OPŠTINA I GRADOVA PREMA SUBJEKTIVNOM KVALITETU ŽIVOTA

Ukupno gledajući, prema svim indikatorima subjektivnog kvaliteta života, najveći indeks kvaliteta života dobijen je za opštinu Široki Brijeg i iznosi 25,41 od mogućih 30,00. Najniži indeks kvaliteta života dobijen je za Mostar, i iznosi 17,46. Pregled indeksa za ostale posmatrane opštine dat je u tabeli.

Opština/Grad	kv. života
1. Š. Brijeg	
2. Livno	
3. N Sarajevo	
4. Doboj	
5. Banja Luka	
6. Pale	
7. Bijeljina	
8. Foča	
9. Tuzla	
10. Travnik	
11. Trebinje	
12. Bihać	
13. Zenica	
14. Mostar	

IV ZAKLJUČAK

Skupština opštine Pale usvojila je u decembru 2012. budžet za 2013. godinu u iznosu od 9,3 miliona KM, od čega poreski prihodi iznose oko 5,6 miliona KM, a neporeski oko 2,8 miliona KM. Ovaj budžet je sanacioni jer je iz 2012. preneseno 1,5 miliona KM troškova za sportsku dvoranu koja je završena, ali su ostali pojedini izdaci koji se moraju pokriti iz ovogodišnjeg budžeta, kao i rate za kredit. Prilikom planiranja budžeta, u saglasnosti sa Vladom Republike Srpske, umanjena su sredstva od PDV-a za 510.000 KM. Smanjena su sredstva za boračke i socijalne kategorije, a može se očekivati pribjegavanje načelnika sredstvima budžetske rezerve za ovu namjenu. Plate opštinskih funkcionera umanjene su za 20 odsto, načelnika odjeljenja i savjetnika u kabinetu načelnika za pet odsto i radnika u administrativnoj službi za tri odsto. Izdvajanja iz budžeta za oblast zdravstva i obrazovanja u 2012. godini bila su značajno manja nego u 2011.

BDP opštine Pale u 2011¹¹. godini po glavi stanovnika iznosio je 7.208 KM. Posmatrajući period od posljednje dvije dostupne godine, BDP je bio u blagom porastu, ali gledajući duži vremenski period i dalje ispod nivoa u odnosu na npr. 2008. godinu. Prema rezultatima anekete, prosječna primanja domaćinstva u opštini Pale su 563 KM. Više od 30% ispitanika reklo je da ima primanja manja od 600 KM (nivo siromaštva), i gledano među 14 ostalih opština i gradova, Pale su se pozicionirale u donjem dijelu ljestvice. Prosječna plata u opštini Pale u 2012. godini iznosila je 837 KM, i u istom je nivou kao i 2011. godine. Dok se prosječna neto plata u Palama za 5 godina povećala za 50 KM, iznos sindikalne potrošačke korpe se u odnosu na 2008. godinu povećao za 190 KM, odnosno sa 1.624 KM na 1.814 KM, što znači da se kupovna moć stanovnika Pala znatno smanjila u proteklih 5 godina. Na tipično pitanje u vezi sastavljanja „kraja s krajem“, vidljivo je da 97,5% ispitanika sa područja opštine Pale imaju problem kako da sa raspoloživim primanjima domaćinstva sastavi kraj sa krajem. Od toga čak više od polovine ima velikih teškoća da izdrži do kraja mjeseca sa svojim mjesečnim primanjima.

Prema mišljenju ispitanika tri najvažnija pitanja kojima opština treba da da prioritet su:

- Projekti podsticaja zapošljavanju
- Socijalna zaštita
- Zdravstvena zaštita

Broj zaposlenih na području opštini Pale zaključno sa 31.12.2012. godine iznosio je 5.096. Uporedimo li to sa brojem stanovnika, dobijamo da na jednu zaposlenu osobu dolazi 5,1 stanovnika, što prema ovom parametru Pale svrstava na sredinu ljestvice među 14 posmatranih opština i gradova. Broj nezaposlenih lica koji aktivno traže posao prema podacima Zavoda za zapošljavanje Pale sa 31.12.2012. godine 3.539 lica, što znači da je 13,5% od ukupnog broja stanovnika nezaposleno i aktivno traži posao. Broj nezaposlenih i dalje ima blagi trend porasta u odnosu na period od godinu dana ranije, što je još izraženije

¹¹ Podatak za 2012. još nije dostupan

ako se posmatra posljednjih 4-5 godina. Preko jedne četvrtine ispitanika koji su zaposleni kaže da postoji veća ili manja mogućnost da izgube posao u narednih 6 mjeseci. Vise od polovine ispitanika, skoro 59,1%, na ovo pitanje odgovorio je sa „ne znam“, što dodatno govori o stepenu neizvjesnosti kada je u pitanju stabilnost zaposlenja i zadržavanja trenutnog posla.

Veoma mali broj ispitanika (16%) imao je neku vrstu doobrazovanja ili obuku tokom prošle godine, što ovu opštinu stavlja u donji dio ljestvice među 14 ostalih posmatranih opština i gradova.

Među posmatranim oblastima infrastrukture, ispitanici sa područja opštine Pale najviše su zadovoljni stanjem vodosnabdijevanja i elektro mreže, Zadovoljstvo je najmanje kada su u pitanju zdravstveni objekti, putevi i ulice. U protekloj godini je završen Sportsko poslovni centar „Peki“ - sportska dvorana, najveća investicija u opštini. Važan infrastrukturni projekat planira se realizovati u narednom periodu - Smanjenje gubitaka vode i revitalizacija i dogradnja vodovodnog i kanizacionog sistema Pale-Jahorina, vrijednosti 5,2 miliona KM, biće finansiran iz kredita Evropske investicione banke i ovo će biti jedna od najkrupnijih investicija u ovom mandatu opštinske administracije. Od ukupnog iznosa od 5,2 miliona KM, 2,6 miliona KM su kreditna sredstva sa grejs periodom od osam godina i 25 godina rokom otplate, kojim se zadužuje opština Pale, dok je drugi dio grant, odnosno bespovratna sredstva. U odnosu na ostale posmatrane opštine po zadovoljstvu ispitanika svim oblastima infrastrukture u prosjeku, opština Pale je na 4 mjestu među 14 posmatranih opština.

Životna sredina posmatrana je kroz 3 elementa: buku, zagađenje vazduha i divlje deponije. Niko od ispitanika nije imalo razlog da se žali ni na jednu od ovih oblasti, što Pale stavlja na prvo mjesto među 14 posmatranih opština.

Prosječna ocjena koju su građani opštine Pale dali za zadovoljstvo životom je 6,68, sto je u nivou prosjeka među posmatranim opštinama. Među komponentama zadovoljstva životom posmatrano je 7 kategorija: obrazovanje, posao, životni standard, smještaj, porodični život, zdravlje i društveni život. Građani opštine Pale najzadovoljniji su porodičnim životom i sopstvenim obrazovanjem, a najmanje su zadovoljni sadašnjim životnim standardom kome su dali prosječnu ocjenu 5,94. Na pitanje koliko se može vjerovati ljudima na skali od 1 do 10, 22% ispitanika je bilo mišljenja da se većini ljudi može vjerovati. Prosječna ocjena povjerenja u ljude na području opštine Pale je 6,99 što je najveća prosječna ocjena u poređenju sa 13 ostalih posmatranih gradova i opština.

Dvije trećine ispitanika smatra da je šetnja noću u njihovom kraju bezbjedna. U opštini Pale u 2012. godini desile su se 32 teške krađe, ili jedna na 818 stanovnika. Ukupan broj saobraćajnih nezgoda bio 69, ili 1:379 stanovnika, što ovu opštinu kao i prošle godine svrstava na najbolje mjesto među posmatranih 14 prema broju saobraćajnih nezgoda u odnosu na broj stanovnika.

Kada su u pitanju komunikacija lokalne uprave sa građanima, zavisno od načina komunikacije veliki broj ispitanika (50% do čak 70%) dao je odgovor ne znam, što potvrđuje značajno

neučesće ili nezainteresovanost građana u takvoj vrsti komunikacije, ili pak njen zanemarljiv nivo prisutnosti, iz razloga koje ovim istraživanjem nisu mogli da se utvrde. Ostaje lokalnoj upravi da svojim angažmanom otkloni ovakvu sliku.

Prema indikatorima objektivnog kvaliteta života Pale su na 7. mjestu sa indeksom 46,225 (od maks. 80) , a prema indikatorima subjektivnog kvaliteta života na 6. mjestu među 14 posmatranih gradova i opština.

– izračunavanje vrijednosti setova indikatora za opštinu

1. INDIKATOR EKONOMSKOG STANJA

Nivo prihoda	Nivo BDP po glavi stanovnika	0,2	10	1,97	1,97
	Prihodi po domaćinstvu	0,2	10	1	1
Nivo siromaštva		0,15	7,5	3,7	2,775
Dugovi domaćinstva		0,15	7,5	1	0,75
Subjektivno ekonomsko naprezanje		0,15	7,5	2,239	1,67925
Prosječna plata u opštini/gradu		0,15	7,5	4,74	3,555

2. INDIKATOR STANOVANJA I LOKALNOG OKRUŽENJA

Vlasnička struktura	vlasništvo stambenog prostora	0,3	9	8,5	7,65
Životni prostor	kvadratura stana/kuće	0,3	9	5,29	4,761
Zadovoljstvo sa stanovanjem	zadovoljstvo stambenim prostorom	0,4	12	6,91	8,292
okruženja			9,6* x/30		

3. INDIKATOR ZAPOSLENJA, OBRAZOVANJA I VJEŠTINA

Zaposlenost	odnos br. zaposlenih i br. stanovnika	0,4	16	5,8	9,28
Izdvajanje iz budžeta za obrazovanje		0,35	14	1,8	2,52
Uočena sigurnost posla	vjerovatnoća da se ostane bez posla	0,15	6	5,837	3,5022
Obrazovanje i vještine	Korišćenje interneta	0,05	2	3,582	0,7164
	Obrazovanje ili treninzi (kursevi)	0,05	2	3,75	0,75
vještina			12,0* x/40		

4. INDIKATOR STRUKTURE DOMAĆINSTVA I ODNOSA U PORODICI

Prirodni priraštaj stanovništva		0,5	10	5,1	5,1
Zadovoljstvo porodičnim životom		0,5	10	8,23	8,23
domaćinstva i			12,8* x/20		

5. INDIKATOR ZDRAVLJA I ZDRAVSTVA

	Kašnjenje u dobijanju pomoći				

Kvalitet zdravstvenih usluga	Čekanje na uslugu doktora u toku dana				
Pristupnost zdravstvenim ustanovama	Udaljenost od ambulante, bolnice, medicinskog centra	0,6	24	9,42	22,608
	Troškovi da se dođe kod doktora				
Broj ljekara u prim.zdr. zaštiti	u odnosu na broj stanovnika	0,1	4	6,57	2,628
Izdvajanje iz budžeta za zdravstvo		0,3	12	2,19	2,628
			13,6* x/40		

6. INDIKATOR INFRASTRUKTURE

Zadovoljstvo postojećom infrastrukturom	Električna mreža	1	10	7,278	7,278
	Voda za piće				
	Kanalizacija				
	Grijanje				
	Školski objekti				
	Zdravstveni objekti				
	Putevi i ulice				
	Internet				
			4,8* x/10		

7. INDIKATOR ŽIVOTNE SREDINE

Životna sredina u lokalnom	Buka	0,35	3,5	10	3,5
	Zagađenje vazduha	0,35	3,5	10	3,5

okruženju	Divlje deponije	0,3	3	10	3
Indikator životne			4,8*		
			x/10		

8. INDIKATOR UOČENOG KVALITETA DRUŠTVA

Povjerenje u ljude		0,1	5	6,99	3,495
Bezbijedno susjedstvo		0,15	7,5	7,29	5,4675
Bezbijednost građana	Teške krađe	0,08	4	4,63	1,852
	Bezbijednost na putevima	0,07	3,5	10	3,5
Komunalne usluge i ostalo	Kvalitet usluga opštinskih funkcija	0,1	5	6,289	3,1445
	Cijena odvoza smeća	0,03	1,5	5	0,75
	Cijena centralnog grijanja	0,06	3	6,62	1,986
	Cijena vode za piće	0,06	3	7,75	2,325
	Kvalitet komunikacije uprave i građ.	0,04	2	5,851	1,1702
	Broj zaposlenih u lok. admin.	0,04	2	3,53	0,706
	Izdvajanje za plate i doprinose iz budžeta za zaposlene u lok. administraciji	0,06	3	6,98	2,094
	Visina primanja odbornika	0,04	2	6,71	1,342
	Izdvajanje iz budžeta za rad mjesnih zajednica	0,04	2	0	0
Kultura, sport, rekreacija	Zadovoljstvo sa ponuđenim kulturnim sadržajem	0,05	2,5	4,95	1,2375
	Zadovoljstvo sa ponuđenim sportskim sadržajem	0,04	2	5,22	1,044
	Izdvajanje iz budžeta za rekreaciju, kulturu i religiju	0,04	2	2,35	0,47
uočenog kvaliteta društva			8,0*		
			x/50		

INDEKS KVALITETA ŽIVOTA ZA OPŠTINU

e subjektivnog i objektivnog kvaliteta života građana

Indeks kvaliteta života u opštinama BiH (po rangu)

Opština									kvaliteta života
	Ek. stanje (max 14,4)	Stanovanje i lok. okruženje (max 9,6)	Zaposlenje, obrazovanje i vještine (max 12)	Struktura domaćinstva i odnosi u porodici (max 12,8)	Zdravlje i zdravstvo (max 13,6)	Infrastr. (max 4,8)	Životna sredina (max 4,8)	Uočeni kvalitet društva (max 8)	
1. Š. Brijeg	8,899	8,804	9,441	10,771	6,755	3,455	4,375	4,549	
	10,44	6,533	8,302	11,443	9,202	2,615	3,367	3,774	
	9,522	6,815	7,529	9,274	8,244	3,282	3,987	3,283	
	4,489	6,351	7,784	7,386	12,708	3,593	3,923	4,252	
	6,239	6,889	5,079	8,774	9,474	3,572	4,486	4,16	
	4,97	6,717	6,965	8,966	8,534	3,145	4,093	3,781	
	3,378	6,625	5,031	8,531	9,474	3,493	4,8	4,893	
	5,108	6,504	5,295	5,203	12,64	3,305	3,995	3,806	
	7,41	6,369	7,759	9,619	7,101	2,593	1,981	2,816	
	5,713	6,667	5,264	8,749	7,556	3,334	4,255	3,742	
	5,291	6,624	4,348	6,093	8,697	3,874	4,392	4,384	
	5,622	6,114	6,022	10,01	6,047	2,985	2,536	4,135	
13. Foča	3,997	6,337	2,97	7,597	9,997	3,012	3,976	4,263	
14. Bihać	5,204	6,365	4,55	8,275	7,771	3,007	2,967	3,224	

indeksa kvaliteta života

Opština		života (max 80)	kvaliteta života (max 30)	Indeks lične sreće (max 10)
1.	Š. Brijeg	57,049	25,41129	8,75
2.	Banjaluka	55,675	21,39171	7,29
3.	N. Sarajevo	51,937	21,79671	7,63
4.	Trebinje	50,486	19,35643	6,79
5.	Livno	48,673	21,80614	7,76
6.	Tuzla	47,172	19,72329	6,68
7.	Pale	46,225		6,98
8.	Bijeljina	45,856		

– tabelarni pregled nekih od vrijednosti korišćenih za mjerenje kvaliteta života

Tabela 1

OPŠTINA/	BUDŽET						
Banja Luka	177.476.000	0,7	8,14	4	13,2	0	850
Bihać	27.046.152	0,02	0,43	3,97	28,53	0,32	500
Bijeljina	54.871.687	1,5	4,7	15,2	22,9	0,33	700
Doboj	47.323.807	0,52	2,7	8,61	12,7	0,001	790
Foča	10.800.000	0,36	2,18	6,87	20,02	0	350
Livno	13.056.000	0,08	13,3	7,81	20,83	0,31	220
Mostar	54.632.584	0,25	9,6	6,7	26,8	0,04	300
N. Sarajevo	25.282.587	0	2,08	1,56	18,35	0	400
Pale	10.406.652	0,23	0,48	3,61	18,02	0	450
Š. Brijeg	8.950.964	0	18,91	7,1	24,56	0,94	350
Travnik	12.595.000	0,4	1,4	6,5	21,7	0,5	450
Trebinje	21.463.222	1,74	10,8	10,53	19,09	0,11	500
Tuzla	49.869.081	0,02	5,3	5,4	22,8	1	770
Zenica	33.518.475	0,4	5	12,00	21	0,2	600

Tabela 2

OPŠTINA/			ZAŠTITI	
Sanjaluka	227.603	3,8	956	669
Bihać	61.564	5,2	1338	219
Bijeljina	109.167	5,5	1010	351
Doboj	77.672	6,2	1.214	289
Foča	24.293	7,1	971	172
Livno	31.727	7,6	1269	338
Mostar	111.833	4,0	551	189
Sarajevo	73.584	3,0	799	364
Pale	26.182	5,1	1090	308
Broki Brijeg	26.359	4,1	775	307
Travnik	54.567	5,0	1.091	505
Trebinje	30.764	4,1	733	167

Tabela 3

OPŠTINA/			PROSJEČNA NETO	
Banja Luka	227.603	10.963	954	8
Bihać	61.564	6.743	887	16,3
Bijeljina	109.167	6.552	796	13
Doboj	77.672	5.844	822	15,1
Foča	24.293	5.600	907	12,7
Livno	31.727	6.021	873	12,2
Mostar	111.833	10.203	960	14
N. Sarajevo	73.584	18.827	1 038	12,4
Pale	26.182	7.208	837	13,5
Š. Brijeg	26.359	7.276	738	14,4
Travnik	54.567	6.115	694	14,7
Trebinje	30.764	9.192	837	12,7
Tuzla	131.778	8.714	839	15
Zenica	127.296	7.021	795	17,3

Tabela 4

OPŠTINA/	(KM/m³)	SMEĆA KM/m	(KM/m²/6 mj.)
Banjaluka	0,88	0,12	3,30
Bihać	1,1	0,11	nema cg
Bijeljina	1,39	0,11	2,75
Doboj	0,90	0,12	1,95
Foča	0,69	0,10	4,13
Livno	1,15	0,12	0,0982 ¹²
Mostar	0,92	0,11	nema cg
N. Sarajevo	1,22	0,11	2,78
Pale	0,7	0,14	2,70
Š. Brijeg	1,11	0,13	nema cg
Travnik	0,94	0,10	3,36
Trebinje	0,85	0,13	nema cg
Tuzla	1,24	0,10	1,68
Zenica	0,47	0,10	2,80

¹² U Livnu se cijena grijanja iskazuje mjerenjem utroška toplotne energije (0,0982 KM/kWht)

Tabela 5

OPŠTINA/		PRIRAŠTAJ	PRIRAŠTAJ	PRIRAŠTAJ	PRIRAŠTAJ	PRIRAŠTAJ
Banja Luka	227.603	203	276	175	223	nema pod.
Bihać	61.564	-118	-234	-256	-330	-8
Bijeljina	109.167	-178	-60	-263	-337	nema pod.
Doboj	77.672	-256	-330	-191	-305	nema pod.
Foča	24.293	-75	-65	-112	-106	nema pod.
Livno	31.727	-65	-79	-41	-62	-34
Mostar	111.833	-27	-37	-19	56	53
N. Sarajevo	73.584	-92	-76	-48	52	26
Pale	26.182	-89	-69	-88	-82	nema pod.
Š. Brijeg	26.359	55	60	66	69	63
Travnik	54.567	70	54	-50	6	12
Trebinje	30.764	-37	-64	-75	-65	nema pod.
Tuzla	131.778	-74	-39	-40	-79	-9
Zenica	127.296	210	302	223	169	133

Tabela 6

OPŠTINA/ OPŠTINA/		BR. SAOBRAĆAJ.	TEŠKIH KRAĐA
Banjaluka	227.603	1:88	1:386
Bihać	61.564	1:65	1:288
Bijeljina	109.167	1:141	1:423
Doboj	77.672	1:162	1:293
Foča	24.293	1:242	1:1056
Livno	31.727	1:97	1:474
Mostar	111.833	1:108	

Tabela 7

OPŠTINA/ OPŠTINA/	
----------------------	--